

De horizon bereikt?

Eindrapportage
evaluatie Afak,
het Perspectiefproject

Amsterdam, 1 juni 1995
Van Dijk, Van Soomeren en Partners
A.G. van Dijk
N. Hilhorst
R. van Overbeeke
H. Gossink
M. Geldorp

Inhoud

	pagina
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Introductie	1
1.3 Onderzoeksopzet	2
1.4 Leeswijzer	3
2 Projectbeschrijving	4
2.1 Inleiding	4
2.2 Doelstelling en doelgroep	4
2.3 Beheersing instroom en caseload	4
2.4 Samenstelling van het team	6
2.5 Interne overlegstructuur	8
2.6 Ondersteuning en begeleiding	10
2.7 Hulpverleningsmethodiek	11
2.8 Registratiesysteem	15
2.9 Locatie en faciliteiten	16
2.10 Telefonisch meldpunt	17
2.11 Rol van de stuurgroep	17
3 Samenwerking	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Samenwerking gedurende het eerste projectjaar	20
3.3 Samenwerking gedurende het tweede projectjaar	21
3.4 Samenwerking gedurende het derde projectjaar	23
4 Registratiegegevens	28
4.1 Persoonsgegevens	28
4.2 Instroomgegevens	31
4.3 Het begeleidingsproces	34
4.4 Afsluitgegevens	36
4.5 Resultaten	37
5 Effectmeting jongeren	41
5.1 Inleiding	41
5.2 Selectie van de geïnterviewde jongeren	41
5.3 De onderzoeksgroep	42
5.4 Oordeel over de hulpverlening	44
5.4 Conclusies	47
6 Conclusies en aanbevelingen	48
6.1 Resultaten	48
6.2 Het functioneren van Afak	50
6.3 Organisatorische aspecten	53
6.4 Wijze van continuering	55
Bijlage 1: Instroom en uitstroom per maand	56
Bijlage 2: Leden van de begeleidingscommissie	58

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Begin 1989 signaleerde de gemeente Amsterdam dat het bestaande hulpaanbod onvoldoende in staat is om Marokkaanse jongeren en hun ouders te bereiken respectievelijk te helpen. Zij wilde een preventieve aanpak laten ontwikkelen die specifiek gericht is op Marokkaanse jongeren van 12 tot 18 jaar die in een dusdanig problematische situatie verkeren dat zij in conflict met de maatschappij en in aanraking met de politie komen. Naar aanleiding van het gemeentelijk beleid zoals verwoord in de nota Jeugdhulpverlening van de gemeente Amsterdam, maar ook in de nota 'een stevige handgreep' van het Coördinatie-bureau Minderhedenbeleid, heeft de afdeling MGZ van de gemeente een voorstel gedaan tot het opzetten van een preventieproject specifiek voor deze groep Marokkaanse jongeren. Het Sociaal-agogisch Centrum heeft een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd om de uitvoeringsmogelijkheden van een dergelijk project na te gaan. Hieruit bleek dat er mogelijkheden waren voor een dergelijk project.

1.2 Introductie

Op 1 juli 1992 ging in Amsterdam het Perspectiefproject, later Afak, het Perspectiefproject¹ geheten, van start in de stadsdelen Geuzenveld/Slotermeer en Slotervaart/Overtoomse Veld². Na een inwerkperiode werd het project per 1 september van dat jaar operationeel. Hoofddoel van het project is het voorkomen dat Marokkaanse jongeren marginaliseren (bijvoorbeeld door af te glijden in criminaliteit). De eerste drie jaar (1 juli 1992 - 1 juli 1995) waren bedoeld als experimentele periode. Na deze periode wordt beslist over eventuele continuering. Gedurende de experimentele periode wordt het project gefinancierd door de Gemeente Amsterdam en het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Gezien het experimentele karakter is een stuurgroep benoemd om het project in goede banen te leiden. Deze aansturing wordt gegeven door het Sociaal-agogisch Centrum (SaC), het Psychologisch Pedagogisch Instituut (PPI), de Stichting Boddaert, het Jongeren Advies Centrum (JAC), de Stichting Streetcornerwork (SSCW) en het SIJA (o.m. Jeugd en Gezin). Het project is organisatorisch ondergebracht bij het Sociaal-agogisch Centrum (SaC), een multi-functionele organisatie met diverse hulpverleningsvormen. Het SaC fungeert derhalve als werkgever van de projectmedewerkers en levert deskundigheid en inhoudelijke ondersteuning. Als vertegenwoordiger van het samenwerkingsverband is het SaC de gemeente Amsterdam (afdeling MGZ) verantwoording verschuldigd over de uitvoering van het project.

De projectmedewerkers (vier mentoren en een coördinator) zijn van Marokkaanse

---

1 Toen in de directe omgeving het project Nieuwe Perspectieven van start ging, is de naam veranderd in "Afak, het Perspectiefproject" om verwarring te voorkomen. Afak betekent in het Arabisch 'horizon'.

2 Deze gebiedskeuze is onder andere gebaseerd op de criminaliteitscijfers in Nieuw-West. Verder was de gemeente Amsterdam in samenwerking met de vijf westelijke stadsdelen een aanpak aan het ontwikkelen om de ontstane spanningen tussen nieuwe en oude bewonersgroepen te verminderen (project NEON-West). Gezien deze ontwikkeling en de criminaliteitscijfers heeft de gemeente Amsterdam besloten om de project Afak en Nieuwe Perspectieven in de regio Nieuw-West te situeren.

afkomst. Hier is bewust voor gekozen om laagdrempeligheid voor de doelgroep te garanderen. Bovendien werd verwacht dat het hebben van dezelfde culturele achtergrond het begrip voor de specifieke problematiek van de cliënten bevordert en daarmee leidt tot zo adequaat mogelijke hulpverlening.

Cliënten kunnen aangemeld worden door scholen, leerplichtambtenaren, politie, ouders of (andere) familieleden.

Het project biedt kortdurende hulpverlening van maximaal drie maanden. Hierbij wordt een methodiek gehanteerd die bij aanvang van het project nog in ontwikkeling was en al doende gestalte heeft gekregen. De belangrijkste kenmerken van deze methodiek zijn: vindplaatsgericht werken, snel reageren op een hulpvraag, ouders en andere relevante figuren uit de directe omgeving van de cliënt bij de hulpverlening betrekken, een vertrouwensrelatie opbouwen en een vaste mentor toewijzen aan de cliënt.

Door het project wordt uitsluitend eenvoudige hulpverlening en begeleiding geboden. Zodra blijkt dat een zwaardere vorm van hulpverlening vereist is, wordt doorverwezen naar relevante jeugdhulpverleningsinstellingen.

Bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners te Amsterdam heeft opdracht gekregen een evaluatie-onderzoek te verrichten naar Afak. In het kader van de evaluatie zijn jaarlijks tussenrapportages³ uitgebracht, zodat bijgestuurd kon worden in het experiment. Naar aanleiding van de eerste tussenrapportage zijn activiteiten ondernomen om de instroom te beheersen en de registratie te verbeteren. In de tweede tussenrapportage is met name in de aanbevelingen ingegaan op de behoefte aan meer ondersteuning voor de projectmedewerkers en verbetering van de externe contacten van het project (onder andere terugkoppeling van ondernomen activiteiten). Dit heeft er onder meer toe geleid dat vanuit het SaC een medewerker bij Afak gedetacheerd is om de projectmedewerkers meer ondersteuning te geven en structuur te brengen in de externe contacten. Ten behoeve van het onderzoek is een begeleidingscommissie (zie bijlage 2) ingesteld.

1.3 Onderzoeksopzet

Bij dit evaluatie-onderzoek hebben we een groot aantal personen (een of meerdere keren) geïnterviewd, die direct of indirect met het project te maken hebben, namelijk:

- face-to-face interviews met de projectmedewerkers (coördinator en de vier mentoren);
- telefonische enquêtes met sleutelpersonen van de instellingen die het samenwerkingsverband vormen en instellingen waarmee het project samenwerkt (leerplichtambtenaar, scholen, politie, OM, SaC, JAC, SSCW, PPI, Boddaert, SIJA, Preventieproject Osdorp, Project Nieuwe Perspectieven, Impuls, Marokkaanse buurtraad, stadsdeel Geuzenveld/Slotermeer, stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld).

In het kader van de twee tussenrapportages en de eindrapportage zijn de projectmedewerkers gevraagd een beschrijving van het project en de voortgang ervan te geven. Onder andere werd ingegaan op knelpunten en op in eerdere rapportages gedane aanbevelingen. De medewerkers zijn mondeling geïnterviewd.

---

3 Zie: Rapportage eerste tussenevaluatie Perspectiefproject, juni 1993. Van Dijk, Van Soomeren en Partners en de Tweede tussenevaluatie van Afak, het Perspectiefproject, november 1994. Van Dijk, Van Soomeren en Partners.

De netwerkinstellingen zijn gevraagd naar hun bevindingen ten aanzien van de samenwerking met Afak en hun oordeel over Afak. Ten behoeve van de drie onderzoeksrapportages is gesproken met (een selectie van) de vertegenwoordigers van instellingen van het netwerk. Met name in de tweede tussenrapportage is zeer uitgebreid ingegaan op de samenwerking van Afak met de netwerkinstellingen.

Een andere belangrijke onderzoeksbron is het registratiesysteem. In dit eindrapport wordt een overzicht gegeven van de gegevens uit het registratiesysteem van Afak over de periode van 1 april 1993 tot 1 maart 1995. Als startdatum is voor 1 april 1993 gekozen, omdat in maart 1993 het registratiesysteem aanzienlijk is gewijzigd. Dit naar aanleiding van de constatering uit de eerste tussenrapportage dat de registratiegegevens zeer onvolledig waren ingevuld en er niet consistent met codes werd omgegaan.

Daarnaast zijn face-to-face interviews gehouden met 18 jongeren die door Afak geholpen zijn. Tevens is getracht interviews af te nemen bij de ouders en bij een relevant persoon uit het netwerk van deze jongeren, waarbij ingegaan is op de situatie van de jongere. De interviews met ouders zijn mondeling (indien nodig met een tolk) en de interviews met de netwerkinstellingen telefonisch afgenomen.

Tenslotte hebben we gebruik gemaakt van relevant schriftelijk materiaal, zoals de notulen van de teamvergaderingen van het projectteam, van de vergaderingen, van de stuurgroep en van de bijeenkomsten van de begeleidingscommissie.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een uitgebreide projectbeschrijving gepresenteerd. Hierin wordt ingegaan op de doelstelling en doelgroep van het project, de interne projectorganisatie, de hulpverleningsmethodiek, de locatie en faciliteiten, het telefonisch meldpunt en het registratiesysteem en de rol van de stuurgroep.

In hoofdstuk 3 evalueren we de samenwerking van Afak met andere instellingen gedurende de drie projectjaren.

In hoofdstuk 4 presenteren we de analyse van de registratiegegevens van de cliënten van het project.

Hoofdstuk 5 bevat de resultaten van de interviews onder jongeren. Na een weergave van de onderzoeksgroep gaan we in op de oordelen van de geïnterviewde jongeren, hun ouders en de netwerkinstellingen over het hulpaanbod van het project en de effecten ervan.

In hoofdstuk 6 wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen.

2 Projectbeschrijving

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de belangrijkste ontwikkelingen binnen het project gedurende de onderzoeksperiode. Het gaat daarbij vooral om project-interne aangelegenheden (de externe komen in hoofdstuk 3 aan de orde). We volgen hierbij zoveel mogelijk de opbouw van de rapporten van de eerste en tweede tussenevaluatie. We sluiten daarbij ook aan bij de knelpunten en aanbevelingen die we in die rapporten gesignaleerd hebben.

De informatie die in dit hoofdstuk wordt weergegeven, is voornamelijk afkomstig uit interviews met de projectmedewerkers (zowel mentoren als coördinator). Voor de rol van de stuurgroep heeft een interview met de voorzitter daarvan plaatsgevonden en zijn notulen en andere relevante stukken bestudeerd.

2.2 Doelstelling en doelgroep

Afak heeft de volgende drie doelstellingen.

- 1 Marokkaanse jongeren die een sociale achterstand hebben, zelfredzaam te laten worden zodat marginalisering, waaronder het afglijden in criminaliteit wordt voorkomen.
- 2 Bevorderen van het positief maatschappelijk functioneren van Marokkaanse jongeren als gevolg daarvan voorkomen van problemen in het gezin, op school en in de vrije tijd.
- 3 Verbetering van informatie over de Nederlandse multi-etnische samenleving aan Marokkaanse jongeren en volwassenen.

Afak kent als werkgebied de stadsdelen Geuzenveld/Slotermeer en Slotervaart/Overtoomse Veld. Het project richt zich op Marokkaanse jongens en meisjes in de leeftijdsgroep 10 tot en met 17 jaar. Met het project wordt beoogd vroegtijdig hulp te verlenen aan deze jongeren om te voorkomen dat zij in ernstige problemen terechtkomen of dat kleine problemen groter worden.

De hulpverlening bestrijkt vier probleemgebieden: scholing, vrije tijdsbesteding, gezin/leefomgeving en criminaliteit. Wat dit laatste probleemgebied betreft, geldt als criterium dat een cliënt niet meer dan drie politiecontacten mag hebben⁴.

2.3 Beheersing instroom en caseload

Bij de start van het project is vastgesteld dat op jaarbasis ongeveer 100 jongeren aan het project kunnen deelnemen. In de eerste tussenrapportage werd geconstateerd dat de werkelijke caseload veel hoger lag, namelijk 99 cliënten in 7 maanden. Daarnaast werden er enkele extra activiteiten voor Marokkaanse jongeren georganiseerd, zoals huiswerkbegeleiding en het organiseren van activiteiten op het gebied van vrijetijdsbesteding voor Marokkaanse jongeren. De caseload bestond voor een deel uit jongeren die volgens de oorspronkelijke projectopzet niet tot de doelgroep behoren. Daar waar het ging om jongeren met een zware problematiek is op het

---

⁴ Bij drie of meer politiecontacten dient een cliënt doorverwezen te worden naar het project Nieuwe Perspectieven. Voordat dit project bestond, is bij Afak wat soepeler met dit criterium omgesprongen.

risico gewezen dat het project verder tracht te reiken dan haar polsstok lang is. De hoge caseload in combinatie met de extra activiteiten die georganiseerd werden, leidde tot een hoge werkdruk voor de medewerkers.

Ook in het tweede projectjaar is het niet gelukt de caseload te reduceren. Pas in het laatste projectjaar is de instroom gedaald, zodat de caseload omgerekend op jaarbasis op 106 is komen te liggen.

De mentoren die full-time werken⁵, geven zelf aan gemiddeld tussen de tien en twintig cliënten tegelijk in behandeling te hebben. In rustige periodes daalt dit naar ongeveer twee tot vijf tegelijkertijd. Zij gaven bij de tweede en derde meting wel aan dat ze de werkdruk als minder groot ervaren dan in de eerste periode van het project.

In de eerste rapportage werd gemeld dat de afbakening van de doelgroep naar leeftijd en regio te wensen overliet. Sindsdien is hier beduidend beter op gelet en verloopt de afbakening volgens de mentoren goed. De coördinator heeft streng toegezien op de beheersing van de instroom, met name na de start van Nieuwe Perspectieven. Ook aan aanmelders is diverse malen duidelijk gemaakt wat de criteria zijn. Om de mentoren manieren aan de hand te doen om cliënten, die niet tot de doelgroep behoren beleefd te weigeren, is op een studiedag halverwege de onderzoeksperiode een onderdeel aan dit onderwerp gewijd.

De niet-terechte aanmeldingen die desondanks toch weleens binnenkomen, worden zoveel mogelijk meteen doorverwezen. Intern wordt sinds de eerste tussenrapportage de richtlijn gehanteerd dat er 10% afgeweken mag worden van de selectiecriteria⁶. Af en toe wordt een jongere die ten onrechte wordt aangemeld dus wèl door Afak geholpen.

De instroom van jongeren van 18 jaar of ouder lag gedurende het grootste deel van de onderzoeksperiode binnen de marges. Alleen in het laatste jaar blijkt deze instroom te zijn toegenomen en nu iets boven de marge van 10% te liggen (namelijk op 13%). De instroom van jongeren onder de 10 jaar heeft gedurende de hele onderzoeksperiode binnen de marge van 10% gelegen.

Gedurende een groot deel van de onderzoeksperiode is het feit dat aanmeldende instanties de regio-afbakening niet altijd kennen, een aandachtspunt gebleven. Met name nieuwe aanmeldende instanties waarmee nog weinig of geen contact bestond (sommige scholen, leerplichtambtenaren uit andere stadsdelen) waren hiervan niet goed op de hoogte. Bij de derde meting wordt door de mentoren geconstateerd dat de meeste aanmeldende instanties - ook degene met wie zelden contact is of die zelfs nieuw zijn⁷ - nu wel weten wat de criteria van Afak zijn.

Tijdens de laatste meting wordt door de mentoren geconstateerd dat er in het afgelopen jaar beduidend minder aanmeldingen door de politie (beide bureaus) zijn gedaan. Er is door de coördinator halverwege het derde projectjaar contact opgenomen met de politie om te vragen wat de achtergrond van deze ontwikkeling is. Men vertelde toen dat er bij de politie minder jongeren worden aangehouden die binnen de criteria van Afak passen. Men heeft de indruk dat de criminaliteit in de betreffende stadsdelen afgenomen is. Een andere verklaring is dat het Tiener-team de lichtere gevallen ('first offenders') zelf afhandelt en de zwaardere gevallen naar het project Nieuwe Perspectieven doorverwijzen.

---

5 Drie mentoren werken full-time (40 uur per week), één mentor werkt part-time (32 uur per week). Drie van de mentoren volgden gedurende één dag per week onderwijs.

6 Bij het criterium leeftijd mag er sinds de eerste tussenrapportage bijvoorbeeld 10% afgeweken worden van de bovengrens (17 jaar). Later is vastgesteld dat er ook 10% van de ondergrens (10 jaar) afgeweken mag worden.

7 Kennelijk wordt dit door de instellingen onderling aan elkaar doorgegeven.

Sinds mei 1994 is Afak zich ook meer expliciet op basisscholen gaan richten. In de loop van het derde projectjaar is deze aandacht echter weer verflauwd. Het ligt in de bedoeling in de toekomst weer meer energie in de contactlegging met basisscholen steken.

Gedurende de hele onderzoeksperiode kwamen - hoewel dit verschijnsel geleidelijk minder is geworden - ook Marokkaanse volwassenen om hulp vragen, bijvoorbeeld bij het invullen van formulieren (studiefinanciering, Sociale Dienst, GAK, kinderbijslag, huisvesting). De naar aanleiding van de eerste rapportage georganiseerde voorlichtingsavonden voor volwassenen, hebben dit nuttige maar 'oneigenlijke' gebruik van Afak maar ten dele verholpen⁸. Ofschoon de medewerkers van Afak dergelijke verzoeken na het eerste projectjaar in het algemeen niet meer honoreerden, kostte het tijd om uit te leggen waarom dat niet kon en om de vragenstellers naar de juiste instanties te verwijzen. Bij de derde meting wordt geconstateerd dat het beleid van Afak in dezen dan ook veranderd is: het inwilligen van dergelijke verzoeken dient nu buiten werktijd te gebeuren en in de moskee. De meeste volwassenen weten volgens de mentoren inmiddels dat het project niet voor hun, maar voor jongeren is bedoeld.

Een ander punt van aandacht gedurende de hele onderzoeksperiode was dat de ouders terugkomen bij Afak met hulpverzoeken voor zichzelf nadat hun kind geholpen is en er een goede relatie is opgebouwd.

Tijdens de laatste interviewronde wordt door een mentor opgemerkt dat het aantal verzoeken om kortdurende dienstverlening lijkt toe te nemen, bijvoorbeeld: jongeren die willen weten hoe ze formulieren moeten invullen⁹. Deze jongeren komen op eigen initiatief. Het lijkt erop dat de jongeren elkaar onderling naar Afak verwijzen voor dergelijke hulpvragen. Als de jongeren aan de instroomcriteria voldoen, is de betreffende mentor wel bereid deze jongeren te helpen. In de registratiegegevens is inderdaad te zien dat de hulpverleningscategorie 'informatie en advies verstrekken' bij de derde meting het meest voorkomt. Dit in tegenstelling tot de vorige meting, toen de categorie 'begeleiding' het meest voorkwam. Een bijkomend gevolg is dat deze jongeren vaker terugkomen dan de doorsnee cliënt. Telkens als er weer papieren van instanties komen, kloppen deze jongeren (veelal nieuwkomers) opnieuw bij Afak aan.

2.4 Samenstelling van het team

Het projectteam heeft gedurende de hele onderzoeksperiode bestaan uit een coördinator, vier mentoren en een administratief medewerkster. Voor deze laatste functie is diverse malen een vacature geweest. Eind maart 1995 is besloten de vacature niet meer in te vullen.

In het eerste projectjaar waren er vier mannelijke mentoren. In het tweede projectjaar is - mede naar aanleiding van de eerste tussenrapportage, waaruit bleek dat er meer meisjes werden aangemeld dan verwacht - één van hen vervangen door een vrouwelijke mentor¹⁰.

Het is overigens niet zo dat meisjes per definitie alleen door de vrouwelijke mentor

---

8 Een aanzienlijk deel van de volwassenen is analfabeet. Voor hen is het geven van voorlichting geen afdoende oplossing om zelf formulieren te kunnen invullen.

9 Het is de vraag of deze gang van zaken gefiatteerd moet worden. Daar zijn namelijk andere organisaties voor, bijvoorbeeld Sociaal Raadsleden, Algemeen Maatschappelijk Werk, stadsdeelbalie.

10 Er is eenmaal een personele wisseling geweest: de vrouwelijke mentor is na enkele maanden vervangen door een andere vrouwelijke mentor.

behandeld worden. Wel behandelt zij de problemen die specifiek bij meisjes voorkomen. Met een vrouwelijke mentor is het bovendien gemakkelijker om ook met de moeders van aangemelde jongeren contact te leggen.

De drie mannelijke mentoren werken elk 40 uur per week, de vrouwelijke 32 uur per week.

In de functie van coördinator heeft eind maart 1995 een personele wisseling plaatsgevonden. De vertrekkende coördinator is opgevolgd door één van de SaC-medewerkers die vanaf november 1994 ondersteuning verleende aan Afak. Hij neemt het coördinatorschap op part-time basis waar tot eind december 1995.

Taakverdeling binnen het team

De coördinator heeft de volgende taken:

- bewaken van de voortgang van het project;
- bewaken van het hulpverleningsproces (instroom, behandeling, uitstroom);
- bewaken van de methodiek;
- eventueel bijspringen bij hulpverlening aan jongeren en hun ouders;
- de organisatie van het werk vormgeven, bijvoorbeeld werk verdelen en caseload bewaken;
- superviseren registratie-systeem;
- geven van werkbegeleiding aan de mentoren;
- teamvergaderingen voorbereiden en voorzitten;
- evaluaties van het functioneren van medewerkers organiseren;
- deskundigheidsbevordering (studiedagen) organiseren;
- zorgen voor voldoende faciliteiten;
- contacten met relevante instellingen (aanmelders, netwerk) leggen en onderhouden;
- deelnemen aan externe overlegsituaties;
- overleg voeren over de projectvoortgang met de staf en directie van het SaC;
- voorlichting/externe contacten.

De mentoren hebben als taken:

- hulpverlenen aan jongeren en hun ouders;
- jongeren zonodig doorgeleiden naar andere instellingen;
- gegevens aanleveren voor het registratie-systeem;
- onderhouden van contacten met relevante instellingen, zoals scholen, politie, leerplichtambtenaren, Marokkaans oudercomité;
- terugkoppelen aan anmeldende instanties;
- één dag per week kantoor dienst;
- schoonhouden kantoor volgens een rooster.

Alle mentoren hebben gedurende de gehele projectperiode de genoemde taken in gelijke mate vervuld. Daarnaast werden zij gedurende (een groot deel van) de onderzoeksperiode ingezet bij activiteiten buiten het project. Zo waren twee mentoren betrokken bij het organiseren van naschoolse activiteiten en verzorgde één mentor een tijdlang huiswerkbegeleiding.

Naar aanleiding van de gesignaleerde behoefte aan een algemene baliefunctie (zie eerste tussenrapportage) is een mentor belast met deze taak en is een andere mentor betrokken geraakt bij het geven van voorlichting aan Marokkaanse volwassenen.

Wat betreft de inzet bij deze overige activiteiten hebben zich gedurende de onderzoeksperiode de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

- Vanwege het ontbreken van voldoende mogelijkheden voor een zinvolle

vrijtijdsbesteding is in het eerste projectjaar door Afak tijd geïnvesteerd in het ontwikkelen hiervan. In het tweede en derde projectjaar is dit veel minder het geval geweest. Dit had te maken met het feit dat er geen subsidie werd verstrekt voor het project Naschool (in het kader waarvan deze activiteiten zouden plaatsvinden). De voortzetting ervan werd teveel afhankelijk van de inspanningen van Afak, terwijl dat niet tot de hoofdtaak van het project behoorde. Het ontbreken van voldoende mogelijkheden voor zinvolle vrijtijdsbesteding bleef gedurende de verdere onderzoeksperiode een punt van zorg. Het gevaar was immers groot dat jongeren die op straat rondhingen, zich met criminaliteit zouden inlaten. Om die reden werd besloten dat twee mentoren elk 4 uur per week mochten besteden aan het organiseren van een belangrijke naschoolse activiteit, namelijk voetbalvereniging Usma.

- In het tweede en derde projectjaar werd geen huiswerkbegeleiding meer georganiseerd. Het in het begin van de evaluatieperiode bestaande voornemen om samen met het PPI huiswerkbegeleiding te organiseren is niet van de grond gekomen. Er bestond bij enkele mentoren echter nog steeds behoefte aan huiswerkbegeleiding voor cliënten. Er zullen dan ook cliënten worden doorgestuurd naar de huiswerkbegeleiding die georganiseerd zal worden door de Marokkaanse Buurtraad en het Nova-college.
- Eén mentor is sinds het tweede projectjaar betrokken bij het geven of organiseren van voorlichting door het Marokkaans Oudercomité aan de Marokkaanse gemeenschap. Er zijn bijvoorbeeld bijeenkomsten geweest waarop de politie voorlichting kwam geven over vreemdelingenzaken (alleen voor mannen¹¹). Verder zijn er in het derde projectjaar samen met Impuls en met Nieuwe Perspectieven informatie-avonden voor Marokkaanse ouders georganiseerd, waarop werd uitgelegd welke projecten er in de wijk bestaan en waarvoor men daar terecht kan.

2.5 Interne overlegstructuur

De interne overlegmomenten bestonden tot november 1994 uit:

- wekelijkse teamvergaderingen;
- regelmatige (maandelijks, later wekelijks) bilaterale werkbegeleidingsgesprekken tussen coördinator en mentor.

Teamvergadering

Dit overleg vond wekelijks plaats en had vooral betrekking op beleidsmatige aspecten en niet zozeer op individuele gevallen. Aan de orde kwamen: aanmeldingen, doorverwijzingen, algemene stand van zaken met betrekking tot de hulpverlening en acties die door de projectmedewerkers zijn ondernomen.

Supervisie (bilaterale werkbespreking tussen coördinator en mentor)

Hier werd de inhoud van de hulpverlening aan individuele jongeren besproken. Om tijdig te kunnen (bij)sturen is er sinds begin december 1993 overgeschakeld naar een frequentie van eens per week; voor die tijd ging het om een frequentie van

---

¹¹ Voor vrouwen worden er door de Marokkaanse gemeenschap aparte voorlichtingsavonden georganiseerd; bij de organisatie daarvan is Afak niet betrokken. Bij de Marokkaanse gemeenschap bestaat het voornemen om ook voor jongeren een voorlichtingsavond te organiseren.

eens per maand.

Tijdens de werkbijeenkomsten werd aandacht besteed aan het functioneren van de betreffende mentor. De mentor kon knelpunten naar voren brengen waar hij of zij tegenaan liep. De coördinator kon aspecten van het functioneren van de mentor die verbetering behoeften, aan de orde stellen. Voorts werden de cliënten van de betreffende mentor doorgenomen en kon de mentor ten aanzien van de begeleiding van cliënten advies vragen.

De bilaterale werkbijeenkomsten kunnen niet los gezien worden van de teamvergaderingen: de acties die hier werden afgesproken, werden in de teamvergadering in algemene zin geëvalueerd (hoe ging het, wat is het resultaat?). Eventueel kon er in de bilaterale werkbijeenkomst ook kritiek geuit worden of konden wrijvingen tussen mentoren voorgelegd worden aan de coördinator, die dan adviseerde of zondig intervenieerde.

Sinds het SAC structurele ondersteuning biedt (november 1994), bestaat de interne overlegstructuur uit:

- wekelijkse teamvergaderingen waarvan de inhoud om de week verschilt, namelijk:
  - eens per twee weken een teamvergadering over operationele (organisatorische) projectzaken;
  - eens per twee weken een teamvergadering over klanten, met name over moeilijke gevallen of over knelpunten (interviews);
- halfjaarlijkse functioneringsgesprekken met elke mentor afzonderlijk.

Het ligt niet in de bedoeling om structureel bilaterale gesprekken tussen coördinator en mentor te organiseren, tenzij hieraan behoefte blijkt.

Evaluatie van teamleden

Deze evaluatie vond halfjaarlijks plaats. Zij kunnen beschouwd worden als functioneringsgesprekken. In januari 1995 zijn deze gesprekken ook - in een licht gewijzigde opzet - onder de noemer 'functioneringsgesprekken' gehouden.

Bespreken van de projectvoortgang met het SaC

Zie hiervoor paragraaf 2.6.

Studiedagen

Ongeveer eens per twee of drie maanden wordt er door het SaC een hele dag georganiseerd in het kader van deskundigheidsbevordering. Alle projectmedewerkers doen hieraan mee. Vaste onderwerpen zijn het evalueren van de interne gang van zaken en kritiek op elkaar uitoefenen. Daarnaast worden er op elke bijeenkomst een of meer specifieke thema's aan de orde gesteld, waarvoor externe sprekers worden uitgenodigd. De behandelde onderwerpen worden mede bepaald aan de hand van signalen van de mentoren. In totaal zijn er in de evaluatieperiode een tiental studiedagen geweest. De thema's waren onder meer:

- functioneren binnen een team;
- evaluatie van het eerste half jaar hulpverlening;
- beleefd weigeren van aanmeldingen die niet aan de instroomcriteria voldoen;
- video hometraining;
- families first;
- incest;
- specifieke problemen van meisjes;
- rechten van minderjarigen;

- contactlegging met ouders;
- inhoudelijke reflectie op de hulpverlening door Afak;
- wegloopproblematiek van meisjes;
- instructie in het gebruik van de nieuwe standaardformulieren.

2.6 Ondersteuning en begeleiding

Het SaC is verantwoordelijk voor de ondersteuning van de projectmedewerkers bij de dagelijkse gang van zaken en bij het ontwikkelen van de methodiek. Verder is deze organisatie verantwoordelijk voor de deskundigheidsbevordering van de medewerkers, die in het algemeen relatief onervaren waren met jeugdhulpverleningswerk toen het project startte.

Wat de deskundigheidsbevordering betreft, is aan full-time projectmedewerkers de gelegenheid geboden in werktijd één dag per week een relevante opleiding te volgen. Twee mentoren hebben hiervan gebruik gemaakt; één van hen is halverwege de onderzoeksperiode wegens privé-omstandigheden met de opleiding opgehouden. De mentor met een part-time contract volgt in eigen tijd een opleiding.

Verder zijn er intern een tiental studiedagen georganiseerd (zie 2.5 onder 'Interne communicatie').

Achteraf wordt duidelijk dat de deskundigheidsbevordering waarschijnlijk een te vrijblijvend karakter heeft gehad. Feitelijk volgen slechts twee mentoren een opleiding.

Aan de ondersteuning van de projectmedewerkers is gedurende het grootste deel van de onderzoeksperiode vormgegeven door meer of minder regelmatig gesprekken met de coördinator te houden. De coördinator droeg de kennis vervolgens over op de rest van het team. Aanvankelijk bespraken de coördinator van het Perspectiefproject en de directeur van het SaC de voortgang van het project eens in de drie à vier maanden. Aan de orde kwamen de samenwerking met andere instellingen, de doorverwijzing, de gehanteerde methodiek en de voortgang van het project. Verder voerde een staffunctionaris van het SaC wekelijks overleg met de coördinator van het Perspectiefproject om eventuele knelpunten door te nemen en de aanpak van nieuwe cliënten door te spreken. De indruk bestaat dat er veeleer sprake was van een ad hoc aanpak dan van een duidelijke procesbegeleiding. Sinds het tweede projectjaar wordt er vaker (maar zonder vaste tussenliggende perioden) overleg gevoerd. Soms is er wekelijks overleg, soms ook eens per maand. De volgende twee onderwerpen staan centraal:

- de inhoudelijke hulpverlening; het gaat hierbij om algemene aspecten, het bieden van ondersteuning bij de methodiekontwikkeling en het bevorderen van de deskundigheid van de coördinator;
- de algemene voortgang van het project, waarbij de relatie met de stuurgroep en de begeleidingscommissie ter sprake komt en de samenwerking van het project met andere netwerkinstellingen.

Naar aanleiding van een aanbeveling in het tweede tussenrapport, waarin werd geconstateerd dat er behoefte was aan meer ondersteuning door het SaC (met name in de dagelijkse gang van zaken), heeft het SaC twee stafmedewerkers gedeeltelijk vrijgemaakt om het dagelijks functioneren van het project en de verbetering van de registratie te ondersteunen. Eén staffunctionaris had met name als taak de inhoudelijke ontwikkeling te begeleiden, de ander had als taak organisatorische, procedurele zaken zoals terugkoppeling aan aanmeldende instanties vorm te geven. De 'inhoudelijke' staffunctionaris heeft met name de coördinator ondersteund. De mentoren hebben weinig gemerkt van deze activiteiten. De 'organisatorische' staf-

functionaris heeft een aantal standaardformulieren en -procedures ontwikkeld voor de terugkoppeling aan instanties die jongeren hebben aangemeld. In een studiemiddag is het gebruik van deze formulieren uitgelegd. In de praktijk blijken de formulieren weinig gebruikt te worden. De betreffende staffunctionaris is van mening dat dit veroorzaakt is doordat de mentoren te weinig begeleiding hebben gekregen bij het gebruik van de standaardprocedures en er te weinig controle is geweest op het daadwerkelijk gebruik van de formulieren. Toch hebben de mentoren de ondersteuning door de 'organisatorische' staffunctionaris, die later het coördinatorschap is gaan waarnemen, als heel waardevol (leerzaam en verhelderend) ervaren.

Aan het eind van de onderzoeksperiode kunnen we constateren dat er bij de (relatief onervaren) projectmedewerkers van meet af aan een grote behoefte bestond aan ondersteuning. In deze behoefte zou met name het SaC voorzien, doch hieraan is onvoldoende invulling gegeven. Dit is mede veroorzaakt doordat de coördinator geen duidelijke ondersteuningsvragen formuleerde, maar altijd een vrij positief beeld van de voortgang schetste.

Voorts is het de meeste medewerkers onvoldoende duidelijk gemaakt op welke criteria het project afgerekend zou worden.

Desgevraagd zegt het SaC zelf hierover dat het de behoefte aan ondersteuning verkeerd heeft ingeschat.

2.7 Hulpverleningsmethodiek

Inleiding

Gedurende de experimentele periode is aan de projectmedewerkers gevraagd hun methodiek te beschrijven. Gezien hun uitgebreide takenpakket achtten zij zichzelf daartoe niet in staat. DSP tracht op dit moment de methodiek van Afak te beschrijven op basis van een analyse van uitgebreide protocollen, die door de mentoren tijdens hun werk worden ingevuld. Onder andere zal bestudeerd worden of en hoe de beschreven kenmerken van de werkwijze in de praktijk worden toegepast. De rapportage over de methodische werkwijze van Afak zal in oktober 1995 gereed zijn. Wij achten het wel zinvol om ook in deze eindrapportage aandacht te besteden aan de werkwijze van Afak en beschrijven kort de belangrijkste activiteiten, de belangrijkste kenmerken van de werkwijze en de fasering van de aanpak.

Belangrijkste activiteiten

De belangrijkste activiteiten die de projectmedewerkers ontplooiën, bestaan uit:

- contactlegging met de doelgroep (via een vindplaatsgerichte werkwijze)
- begeleiding van cliënten;
- hulpverlening aan cliënten (gedragsafspraken maken met cliënten, ouders en netwerkfiguren; controleren van deze afspraken);
- doorverwijzing van cliënten;
- contacten onderhouden met (potentiële) aanmeldende instellingen;
- contacten onderhouden met behandelende instellingen;
- informatie en advies aan Marokkaanse volwassenen.

Daarnaast wordt een klein deel van de tijd besteed aan het verzorgen van vrijetijdsactiviteiten, zoals voetbal en huiswerkbegeleiding.

Belangrijkste kenmerken

De werkwijze van het project is door de coördinator en de mentoren zelf ontwikkeld, aan de hand van relevante literatuur, eerdere ervaringen en signalen van ouders en jongeren. De methode was in continue ontwikkeling en erop gericht de jongeren vanuit de Marokkaanse gemeenschap een plek te laten vinden in de Nederlandse, multi-etnische samenleving. Het betreft een flexibele werkwijze, waardoor ingespeeld kon worden op veel verschillende situaties en omstandigheden. De methodiek is ontwikkeld en overgedragen aan de teamleden via voorbesprekingen, evaluaties en werkbegeleiding.

De aanpak bestaat uit de volgende kenmerken:

Vindplaatsgericht werken

Bij aanvang van het project behoorde een vindplaatsgerichte of outreachende werkwijze tot de methodiek van Afak. Dit houdt in dat de medewerkers niet op kantoor wachten tot de aanmeldingen binnenkomen, maar de straat opgaan naar plaatsen waar de doelgroep van het project zich pleegt op te houden. Vindplaatsen in het werkgebied van Afak zijn bijvoorbeeld: (school)pleinen, het Sloterparkbad, de tram, tramhaltes, de moskee en de Marokkaanse voetbalvereniging Usma.

Bij de tweede tussenevaluatie ontstond de indruk bij de onderzoekers dat er wat minder volgens deze werkwijze leek te worden gewerkt. Dit heeft tot herbezinning op dit aspect geleid. In november 1994 is ten aanzien van de vindplaatsgerichte werkwijze door de projectcoördinator en het SaC het standpunt ingenomen dat uitsluitend politie en scholen als vindplaatsen worden gezien¹². Het gaan naar andere vindplaatsen behoorde vanaf dat moment niet (meer) tot de methodiek van Afak.

Snel reageren (contact leggen)

Het project hanteert geen wachtlijst. Als een jongere wordt aangemeld, tracht een mentor van het project binnen één dag contact op te nemen met de betreffende jongere en zijn/haar ouders. Er wordt dan verteld wat de mogelijkheden van het project zijn en samen met de jongere/ouders wordt bekeken welke hulp geboden kan worden. Het project tracht een probleem **doeltreffend** af te handelen. Als de medewerkers zelf geen mogelijkheden hebben om een bepaald probleem op te lossen, **verwijzen** ze jongeren **door** naar de meest geëigende instantie. Hiertoe is bij aanvang van het project een 'sociale kaart' samengesteld, waarin adressen en telefoonnummers van relevante instanties staan vermeld.

Duidelijke afspraken maken

Met een jongere worden duidelijke afspraken gemaakt, waar hij/zij zich aan dient te houden. De medewerkers hanteren het middel van belonen en straffen.

Bijvoorbeeld: als een jongere naar school gaat en op tijd komt, dan tracht een mentor de vader ertoe te bewegen zijn zoon iets meer zakgeld te geven, bij wijze van beloning. Als de jongere niet meewerkt, wordt door de mentoren bijvoorbeeld op diens geweten ingesproken. De situatie in Nederland wordt vergeleken met die in Marokko, waaruit men de jongere de conclusie laat trekken dat hij het in Nederland toch erg goed heeft. Vervolgens wordt de jongere erop gewezen dat hij weinig gebruik maakt van de extra mogelijkheden in Nederland (ten opzichte van Marokko) om een normaal bestaan op te bouwen en dat hij daarmee zijn vooruitzichten aan het verspelen is. De vader zet dergelijke argumentaties ongevraagd vaak kracht bij door te dreigen met het naar Marokko sturen van de

---

12 Zie brief van 17 november 1994 van SaC aan begeleidingscommissie Afak.

jongere.

Ouders betrekken bij hulpverlening

Een belangrijk uitgangspunt van de werkwijze is dat de medewerkers van het project met de ouders samenwerken om het gesignaleerde probleem op te lossen. Mentoren gaan naar het gezin toe om over de problemen te praten. Ze presenteren zich niet als hulpverlener, die het probleem wel voor hen zal gaan oplossen. Ze trachten daarentegen **samen** met ouders en jongeren een probleem op te lossen. Bij de nadere effectmeting onder jongeren bleek overigens dat ouders niet bij de hulpverlening betrokken worden als de jongere verzoekt hen erbuiten te laten. Dit facultatieve karakter wekt verbazing op. Bij de methodiekbeschrijving zal aandacht besteed worden aan de overwegingen om ouders wel/niet bij de hulpverlening te betrekken.

Inschakelen relevant netwerk

Naast ouders worden bijvoorbeeld ook scholen ingeschakeld bij de hulpverlening aan jongeren. Met scholen worden duidelijke afspraken gemaakt om te voorkomen dat jongeren van school verzuimen of van school gestuurd worden.

Vertrouwensrelatie opbouwen

Het project tracht zowel met een jongere als zijn/haar ouders een vertrouwensrelatie op te bouwen. Belangrijk hierbij is dat de mentoren, naast Nederlands, allen Arabisch en/of Berber spreken en de culturele achtergrond kennen. Dit vormt een wezenlijk onderdeel van de **laagdrempeligheid**.

Verder is van belang dat als iemand om hulp vraagt, deze niet geweigerd wordt. Mensen worden altijd serieus genomen. Indien mogelijk gaan de mentoren mee naar andere (hulpverlenende) instanties.

Werken met vaste mentor

Iedere jongere heeft een vaste, eigen mentor, waarmee hij/zij intensief contact heeft (meestal eenmaal per week).

Nazorg

Formeel mag aan een cliënt na afsluiting nog drie tot vier weken nazorg geboden worden¹³. Dit gebeurt meestal door de cliënt een paar maal te bellen of te bezoeken om te informeren hoe het gaat. Dit gebeurt niet bij alle cliënten, maar vooral bij jongeren die naar andere instellingen zijn doorverwezen of van wie wordt vermoed dat ze het zonder steuntje in de rug misschien niet zullen rooien. Het kan voorkomen dat iemand naar aanleiding van deze contacten opnieuw in behandeling genomen moet worden.

De voetbalvereniging Usma blijkt goede mogelijkheden voor nazorg te bieden. Rond het voetballen is er wekelijks contact tussen de jongeren en twee van de mentoren. Eventuele nieuwe problemen kunnen zo snel gesignaleerd worden.

Behandelingstraject

Gedurende de onderzoeksperiode heeft het project een stramien ontwikkeld, dat gevolgd wordt bij de behandeling en begeleiding van jongeren. Bij de ontwikkeling van dit stramien is voortgebouwd op de ervaringen van het eerste half jaar van het project, zij het dat er gaandeweg steeds meer structuur is aangebracht. Dit

---

13 In het begin mocht er tot drie maanden na uitstroom aan een cliënt nazorg verleend worden.

gebeurde onder meer door het hanteren van een werkplan na het eerste projectjaar. Het plan is door het SaC en de coördinator van het project opgesteld en besproken in de stuurgroep. Ook voor 1995 is een (beknopt) werkplan opgesteld. In het derde projectjaar is getracht de werkwijze nog verder te structureren door met standaardformulieren en -rapportages te gaan werken en standaardprocedures in het leven te roepen voor terugkoppeling en doorverwijzing.

De totale duur van het behandelingstraject bedroeg aanvankelijk twee tot drie maanden. Deze richtlijn vonden de medewerkers vaag, hetgeen ertoe leidde dat jongeren te lang in begeleiding bleven. In het werkplan dat na het eerste projectjaar gehanteerd wordt, is de behandelingsduur vastgesteld op maximaal negen weken. Verder bestaat de mogelijkheid om maximaal vier weken nazorg te bieden. In het algemeen lukt het wel om binnen de termijn van negen weken te blijven (met compensatie voor ziekte en vakantie).

Het behandelingstraject is grofweg in drie periodes van ongeveer drie weken verdeeld. Overigens zijn deze fasen in de praktijk uiteraard niet zo strikt gescheiden. De eigenlijke behandeling begint bijvoorbeeld vaak eerder. De fasering ziet er als volgt uit:

Fase 1 Oriëntatie en informatieverzameling

De eerste drie weken na de aanmelding zijn bedoeld om Afak bij de cliënt te introduceren en duidelijk te maken wat Afak voor hem of haar kan doen. Men werkt aan het winnen van wederzijds vertrouwen en respect en tracht de achtergrond(en) van de cliënt te leren kennen, diens problematiek in kaart te brengen en het kernprobleem te achterhalen. Ook probeert men te verhelderen wat de jongere wil en wat deze van Afak verwacht. Dit gebeurt via gesprekken met de jongere zelf, de ouders, de school en (indien dat niet één van de genoemden is) de aanmelder. De mentoren van Afak hebben gedurende deze fase derhalve veel contact met de jongere en met relevante sleutelfiguren.

Er wordt een voorlopig begeleidingsplan opgesteld en een begin gemaakt met de hulpverlening, met name betreffende praktische zaken. Er worden met de jongere en zijn ouders standaardafspraken gemaakt over het dagprogramma, vrijetijdsbesteding en het functioneren van de jongere in het gezin. Dit om de jongere houvast te bieden en om de ouders aan te kunnen spreken op hun eigen verantwoordelijkheden.

Voorts wordt in deze fase besloten of een jongere in aanmerking komt voor begeleiding door Afak of voor doorverwijzing naar een andere instelling.

Fase 2 Begeleiding/behandeling

Aan het begin van de tweede fase, wordt een definitief hulpverleningsplan opgesteld, waarin wordt bepaald welke hulp nodig is en wat de duur van de deelname is. Dit plan stond in het begin van de onderzoeksperiode niet altijd uitgebreid op papier al waren hierin verschillen per mentor. Bij de derde interviewronde constateren we dat het hulpverleningsplan structureel op schrift gesteld wordt aan de hand van een standaardformulier. Het plan wordt in het teamoverleg besproken.

Als de jongere gemotiveerd blijkt, voert de mentor het hulpverleningsplan uit. De begeleiding is voor een groot deel gericht op de contacten tussen ouders en jongere en op het voorkomen van contacten met justitie.

Van de hulpverlening in deze fase kunnen de volgende concrete aspecten worden aangegeven.

- Gedragsafspraken maken, zowel met de cliënt als met de ouders. Ook de school

en andere instanties kunnen afhankelijk van het probleem hierin worden betrokken.

- Controleren van de gemaakte afspraken. Minstens eens per twee weken maar regelmatig ook meerdere keren per week wordt een gesprek met de jongere gehouden. Ter controle van de gemaakte afspraken wordt met de ouders en met de school (of andere relevante instanties) contact gehouden.
- Regelmatig motiveren van de cliënt via individuele gesprekken.
- De cliënt begeleiden naar een instantie om hem over een drempel heen te helpen (soms letterlijk: iemand thuis ophalen als deze verstek laat gaan bij afspraken).
- Bemiddelen om de cliënt ergens geplaast te krijgen, bijvoorbeeld op een andere school.

De tweede fase is er verder op gericht om tot stabilisatie van de thuis- en school-situatie van de jongere te komen. Tijdens wekelijkse besprekingen wordt de hulpverlening gevolgd en geëvalueerd binnen het team. Aan de hand daarvan kan tussentijdse bijstelling van het hulpverleningsplan plaatsvinden.

Fase 3 Afsluiting

Na de zesde of zevende week wordt bezien of de problematiek afneemt. Als dit het geval is, wordt de cliënt voorbereid op het beëindigen van de hulpverlening.

Mocht de voortgang te wensen overlaten, dan worden de ouders er (meer) bij betrokken en proberen de mentoren meestal via de ouders druk uit te oefenen. Meestal werkt dit goed, met name als de ouders nog invloed op het kind hebben.

Na enkele weken wordt opnieuw nagegaan of de problematiek afneemt.

Afsluiting van de hulpverlening kan op verschillende manieren tot stand komen:

- Als de problemen opgelost zijn, of de cliënt en diens ouders verder zelf hun problemen kunnen oplossen, wordt omstreeks de negende week de hulpverlening afgesloten.
- Als een jongere tijdens de behandeling niet meer komt opdagen of anderszins afhaakt, wordt nog twee of drie keer gepoogd hem te motiveren. Als hij dan nog steeds niet wil meewerken, wordt de zaak al in een eerder stadium afgesloten.
- Als de problemen niet zijn opgelost en de jongere verdere hulpverlening nodig heeft, wordt de hulp van Afak gestopt en vindt overdracht of doorverwijzing plaats.

Zonodig wordt nog nazorg verleend (zie boven).

Enkele cliënten blijven uit eigen beweging terugkomen. De mentoren vinden het te ver gaan om hen weg te sturen. Eén van hen verwoordde dit als volgt: "Je hebt met de meesten meer dan een agogische relatie". Zolang het om enkelingen gaat, wordt dit door hen niet als probleem gezien.

2.8 Registratiesysteem

Er wordt gebruik gemaakt van een registratiesysteem van Gausis. Dit is een uitgebreid softwarepakket dat speciaal voor gebruik in de jeugdhulpverlening is ontwikkeld. Hierin worden onder meer personalia, aanmeldingsgegevens, behandelingsgegevens, doorstroom- en uitstroomgegevens bijgehouden. Verzoeken om informatie (van volwassenen bijvoorbeeld) worden niet in het registratiesysteem opgenomen.

In het eerste projectjaar waren er vrij veel problemen met (het leren omgaan met) registratiesysteem. Dit leidde onder meer tot onvolledigheid in de geregistreerde gegevens. Het registratiesysteem is sinds de eerste rapportage verbeterd. Met behulp van een staffunctionaris van het SaC zijn de te registreren onderwerpen en

categorieën aangepast en verhelderd. Tevens zijn de registratieformulieren sporend gemaakt met hetgeen op het computerscherm te zien is en de antwoordcodes zichtbaar gemaakt op het computerscherm. Sindsdien zijn de mentoren tevreden over het registratiesysteem. Wel bleef invulling van het systeem arbeidsintensief. Bij het maken van uitdraaien bleek tijdens de tweede en derde meting dat toch niet alle gegevens volledig of correct werden ingevuld. Gedurende de hele onderzoeksperiode is het zodoende moeilijk gebleven snel een goed overzicht van de cliënten te krijgen.

Aanmeldingsgegevens van cliënten zijn ingevoerd door de administratief medewerkster van het project. Alle verdere hulpverleningscontacten zijn door de mentoren zelf geregistreerd. De coördinator draaide af en toe registratiegegevens uit om cliënten te kunnen bespreken tijdens een teamvergadering. De registratiegegevens zijn verwerkt in de tussenrapportages en zijn langs die weg gebruikt voor de (bij)sturing van het project.

De bezetting van de functie van administratieve kracht is tijdens de hele onderzoeksperiode een aandachtspunt geweest. Het betrof - ook in de ogen van de andere medewerkers - een zwaarbelaste functie. In beperkte tijd moesten aanmeldingsgegevens worden ingevoerd en de wekelijkse teamvergaderingen genotuleerd en uitgewerkt worden. Er ontstond soms dan ook een achterstand bij het invoeren, bijvoorbeeld tijdens ziekte van de administratieve kracht of een defect aan de computer. Wanneer de aanmeldingsgegevens niet waren ingevoerd, betekende dat voor de mentoren dat zij de vervolgcontacten ook niet konden registreren. Deze onderlinge afhankelijkheid heeft regelmatig voor vertraging en waarschijnlijk onvolledigheid gezorgd.

Verder zijn er enkele personele wisselingen in de functie van administratrice geweest en enkele veranderingen in het beleid ten aanzien van hetgeen de mentoren zelf registreren. Wanneer er een vacature was voor de functie van administratrice, was het de bedoeling dat de mentoren alle gegevens zelf moesten invoeren. Zodra de vacature vervuld was, moesten mentoren alleen de vervolgcontacten invoeren. Dit zorgde soms voor onduidelijkheid en onbegrip.

In maart 1995 is er dan ook besloten de vertrekkende administratief medewerkster niet meer te vervangen. Het invoeren van de aanmeldingsgegevens doen de mentoren nu zelf, hetgeen goed bevalt.

2.9 Locatie en faciliteiten

Gedurende de onderzoeksperiode was het project gehuisvest in een lokaal van gebouw 'De Leeuw' aan de Louis Couperusstraat 131, waarin de nieuwkomers van het Nova-college zijn ondergebracht¹⁴. In de kelder van dit gebouw bevindt zich een Marokkaanse moskee. Verder maken de Marokkaanse buurtraad, de Marokkaanse vrouwenvereniging en het Marokkaanse Oudercomité gebruik van ruimtes in dit gebouw. De locatie biedt dus als voordeel dat het voor de Marokkaanse bevolkingsgroep een bekend adres is, dat regelmatig gefrequenteerd wordt. De laagdrempeligheid van het project is daarmee bevorderd. Anderzijds bracht dit met zich mee dat ook Marokkanen die niet tot de doelgroep behoren (met name volwassenen), makkelijk met hulpvragen komen.

Gedurende de hele onderzoeksperiode is door de medewerkers naar voren gebracht dat de kantoorruimte ongeschikt is, met name omdat er geen privacy is om met

---

¹⁴ Met uitzondering van de periode 1/7/'92 - 15/12/'92. Het project was toen in het gebouw van het SaC gehuisvest.

cliënten te praten. Bovendien kunnen de mentoren zich er slecht concentreren bij het overige werk. Een gestructureerde werkwijze wordt zo belemmerd. Dit knelpunt is tijdens de hele onderzoeksperiode blijven bestaan.

In april 1995 hebben de projectmedewerkers wel allemaal een eigen bureau gekregen binnen de enige beschikbare ruimte.

2.10 Telefonisch meldpunt

In de projectopzet zijn verschillende functies geformuleerd van het telefonisch meldpunt, namelijk aanmelding, het bieden van continue hulp en een informatie- en adviesfunctie voor de Marokkaanse gemeenschap.

Met name scholen, de politie en de leerplichtambtenaar maken gebruik van de telefoon om cliënten aan te melden. Wanneer jongeren zichzelf aanmelden als ze problemen hebben, komen ze meestal naar de Louis Couperusstraat en pakken niet de telefoon.

Het project is telefonisch 24 uur per dag bereikbaar. In het laatste projectjaar is ingevoerd dat dit bovendien gedurende zeven dagen per week geldt. De tijden waarop het project telefonisch direct bereikbaar is, zijn na het eerste projectjaar geworden: van 8.30 - 16.30 uur¹⁵. Op deze uren is ook altijd ten minste één mentor op het kantoor aanwezig. Elke mentor heeft na het eerste projectjaar eens per week 'pieperdienst': dit houdt in dat de betreffende mentor vanaf 16.30 uur tot 22.00 uur bereikbaar moet zijn via een semafoon. De politie maakt hiervan regelmatig gebruik. Na 22.00 uur komen de telefoontjes terecht bij Darna¹⁶. Het is in de hele onderzoeksperiode één keer voorgekomen dat er na 22.00 uur (naar Darna) gebeld werd met een dringende hulpvraag, zodat er direct actie ondernomen moest worden.

In het derde projectjaar is ingevoerd dat elke mentor eens in de maand bovendien weekenddienst heeft. Dit houdt in dat hij of zij vrijdagavond, zaterdag en zondag oproepbaar moet zijn per semafoon. Van deze mogelijkheid wordt weleens gebruik gemaakt (door de politie), maar niet vaak.

2.11 Rol van de stuurgroep

Organisatie

In de stuurgroep van Afak werkten zes instellingen samen, namelijk PPI, Stichting Boddaert, SaC, JAC, SSCW en SIJA (voorheen PJ/AJO).

Taken van de stuurgroep waren:

- het beleidsmatig sturen van het project op hoofdlijnen en van de samenwerking;
- het vaststellen van werkplannen en jaarverslagen;
- het houden van evaluaties.

De stuurgroep was echter met zes verschillende instanties achteraf gezien gewoon te groot, volgens een aantal leden. Door het feit dat de leden van de stuurgroep op directieniveau zaten, was de groep bovendien te zwaar om met een grote frequentie bijeen te komen.

Tot medio 1993 had de stuurgroep een onregelmatige vergaderfrequentie. Bovendien was het moeilijk de stuurgroep voltallig bijeen te krijgen voor een vergadering. Dit zorgde voor vertraging in de besluitvorming, aangezien besluiten

---

15 De tijden waren eerst: van 9.00 - 18.00 uur.

16 Opvanghuis van het SaC voor Marokkaanse jongeren.

zoveel mogelijk met instemming van alle stuurgroepleden zouden worden genomen.

In juli 1993 heeft het SOJA de regie en het secretariaat van de stuurgroep op zich genomen. Dit is in de praktijk een positieve ontwikkeling gebleken. Er is meer structuur in het vergaderschema aangebracht en de vergaderingen zijn beter bezocht door de leden.

In juli 1994 is vanuit een stuurgroep een kleine commissie samengesteld om tot een slagvaardiger besluitvorming te komen. Deelnemers zijn SaC, PPI, Boddaert en SOJA. Het kleine comité heeft mandaat gekregen om binnen het kader van het werkplan beslissingen te nemen. Haar taken zijn als volgt omschreven:

- het sturen van de praktische gang van zaken van het project;
- het bieden van ondersteuning aan de coördinator;
- het begeleiden van de praktische samenwerking tussen de deelnemende instellingen;
- het snel en adequaat reageren op werkplannen, jaarverslagen en evaluaties.

Het klein comité vergadert eens per maand. De deelnemers hebben het gevoel dat dit orgaan in vergelijking met de grote stuurgroep inderdaad slagvaardiger en dus beter functioneert. Er is meer zicht op het uitvoerend werk omdat interne informatie van Afak sneller wordt verkregen. Er kan ook sneller op externe ontwikkelingen zoals de zorgregionale ontwikkeling gereageerd worden. Zodoende zijn er meer mogelijkheden tot sturing. Bovendien is het contact tussen stuurgroep en Afak aanmerkelijk verbeterd.

Activiteiten

Bij de start van het project heeft de 'grote' stuurgroep er onvoldoende op toegezien dat er concrete werkafspraken gemaakt werden. Zodoende waren er in het eerste projectjaar bij de instellingen uit het samenwerkingsverband geen plaatsen beschikbaar voor cliënten van Afak. De instellingen uit het samenwerkingsverband werken met lange wachtlijsten en zagen geen voldoende reden om de jongeren van Afak 'voorrang' te geven. Dit bleek al gauw een knelpunt omdat hiermee het kortdurende karakter van de hulpverlening in gevaar kwam. Mede naar aanleiding van de eerste tussenrapportage over Afak, heeft de stuurgroep zich onder meer gebogen over dit knelpunt en over de problematiek van de aanmeldingen en doorverwijzingen.

Ten aanzien van de aanmeldingen heeft de stuurgroep de doelgroep van het project nader afgebakend. Aanvankelijk stelde men deze op de groep Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 10 tot en met 18 jaar. Per september 1993 is de bovengrens gesteld op jongeren van 17 jaar. Hiermee kwam de stuurgroep op één lijn met gemeente en projectopzet.

Ten aanzien van de doorverwijzingen is het aanbod aan het project van de instellingen die in het samenwerkingsverband deelnemen geconcretiseerd. Grofweg gezegd ging het hierbij om de volgende aspecten:

- Er is vastgesteld dat Afak een beroep kan doen op de kennis en deskundigheid van een aantal organisaties; dit geldt in feite voor alle betrokken organisaties en met name voor het SAC, het JAC, het PPI, SIJA en SSCW.
- Er is voor alle instellingen geformuleerd in welke (individuele) gevallen Afak een beroep kan doen op de medewerkers daarvan.
- Er is capaciteit beschikbaar gesteld in de vorm van (behandel)plaatsen voor Afak; dit geldt in concreto voor PPI, Boddaert en het SaC. Ook zijn mogelijkheden voor snelle doorverwijzing gegarandeerd.

De stuurgroepleden hebben deze afspraken schriftelijk vastgelegd.

Daarnaast is door de stuurgroep het bestaande netwerkoverleg West, waaraan door Afak en de samenwerkende instellingen wordt deelgenomen, verder uitgebouwd. Afak kan er problemen neerleggen ten aanzien van individuele jongeren en het dient voor de meer beleidsmatige afstemming van het aanbod van de verschillende organisaties.

Onder leiding van een vertegenwoordiger van de stuurgroep (PPI) is dit overleg frequenter bij elkaar gekomen en is er meer structuur in aangebracht. De samenwerking van de betrokken instellingen heeft hierdoor concreet gestalte gekregen. Dit overleg is medio 1994 overgegaan in een zorgregionaal overleg in Amsterdam-West, waaraan ook wordt deelgenomen door de coördinator van Afak.

Voorts heeft de stuurgroep in het tweede projectjaar geïnformeerd naar de bekendheid van het project in haar werkgebied. Hieruit bleek dat bijvoorbeeld onder meer scholen, politie en leerplichtambtenaren op de hoogte waren van het project. De stuurgroep heeft geconstateerd dat de bekendheid van het project voldoende was en op dit onderdeel geen verdere actie ondernomen.

Visie op functioneren Afak

Als sterke kanten van het project zien de leden: het directe contactleggen met de cliënten op straat of bij de politie, het naar buiten gaan om contact met cliënten te leggen, de contacten met de Marokkaanse gemeenschap (met name met de ouders), de kennis van en de benadering vanuit de Marokkaanse cultuur en taal, de laagdrempeligheid en de korte duur van de hulpverlening.

Als zwakke kanten zien zij dat er weinig gebruik gemaakt is van het aanbod van de reguliere jeugdhulpverlening en de welzijnsinstellingen en dat er onder de medewerkers weinig kennis is over de mogelijkheden van instellingen op het gebied van jeugdhulpverlening en onderwijs.

Ondanks de knelpunten die zich tijdens de experimentele periode van Afak hebben voorgedaan of nog voordoen, zijn de leden van het kleine comité unaniem van mening dat continuering van het project wenselijk is. Zij voeren daar de volgende redenen voor aan:

- er moet een ingang zijn tot de jeugdhulpverlening op 'straatniveau';
- specifieke etnische groepen kunnen het best benaderd worden door werkers uit dezelfde groep;
- er bestaat duidelijk een behoefte aan het aanbod van Afak: de medewerkers zaten niet bepaald duimen te draaien.

Bovendien bestaat er bij de instellingen behoefte aan meerdere varianten van hulpverlening om verschillende doelgroepen te kunnen bedienen: iets voor lichtere gevallen, iets voor zwaardere gevallen.

Daarom zou samenvoeging met het project Nieuwe Perspectieven en het Preventieproject een logische keus zijn.

3 Samenwerking

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de samenwerking van Afak met de diverse netwerkinstellingen gedurende de experimentele periode van het project geëvalueerd. We geven zowel de mening weer van de projectmedewerkers als van de netwerkinstellingen.

Ook hier wordt weer een beschrijving gegeven die de gehele projectperiode beslaat. Voor wat betreft de eerste twee jaar wordt gebruik gemaakt van de beide tussenrapportages.

Om een beeld te krijgen van de ervaringen gedurende het derde projectjaar zijn voorjaar 1995 interviews gehouden met vertegenwoordigers van netwerkinstellingen. Tevens is in de gesprekken met de mentoren en coördinator de samenwerking met netwerkinstellingen aan de orde gesteld.

Vooral in de tweede tussenrapportage is veel aandacht besteed aan de samenwerking met netwerkinstellingen. Op basis van de verkregen informatie zijn in die tussenrapportage meerdere aanbevelingen geformuleerd. In dit hoofdstuk wordt dan ook nagegaan welke acties op basis van deze aanbevelingen zijn ondernomen en welke resultaten deze acties hebben gehad.

3.2 Samenwerking gedurende het eerste projectjaar

Oordeel van instellingen uit het samenwerkingsverband

In het eerste projectjaar hebben de mentoren en de coördinator contacten gelegd met de meeste instellingen die aan het samenwerkingsverband deelnemen (JAC, PPI, Boddaert, SSCW). Doel van deze gesprekken was kennismaking, elkaar op de hoogte stellen van ieders werkwijze en aanbod en afspraken maken over doorverwijzingen.

De verwachting van het JAC, Boddaert en PPI was dat het project meer jongeren zou doorverwijzen.

Genoemde knelpunten zijn:

- wederzijdse verwachtingen zijn niet helder uitgesproken;
- de werkdruk van de mentoren van Afak is zo groot dat ze niet binnen korte termijn contact met een jongere kunnen opnemen;
- de andere instellingen werken noodgedwongen - met een wachtlijst, waardoor door Afak aangemelde jongeren niet onmiddellijk kunnen worden geplaatst;
- terugkoppeling over en weer vindt niet op gestandaardiseerde manier plaats; vorm en frequentie hangen af van de hulpverlener en de aard van de problematiek;
- kritiekpunt is dat Afak teveel zelf wil doen in plaats van jongeren doorverwijzen.

Conclusies eerste projectjaar

Gedurende het eerste experimentjaar zijn nog weinig jongeren doorverwezen naar andere instellingen. Dat er relatief weinig werd doorverwezen, heeft diverse achtergronden.

- Marokkaanse jongeren en hun ouders stellen veel vertrouwen in Afak, vanwege

het categoriale karakter. Ten aanzien van andere (hulpverlenings)instellingen hebben zij dit vertrouwen niet (taalproblemen, het feit dat er hoofdzakelijk Nederlandse werkers zijn en hoogdrempeligheid). Zodra er sprake is van doorverwijzing naar een andere instelling, verzoeken zij dan vaak toch om hulpverlening door de medewerkers van Afak.

- De medewerkers hebben het idee dat zij de meeste jongeren best zelf kunnen helpen.
- De problematiek is lang niet altijd van dien aard dat jeugdhulpverlening nodig is. Met veel praten of met praktische adviezen/hulp is een groot aantal van de problemen op te lossen.
- Een belangrijk knelpunt bij het doorverwijzen is dat instellingen werken met een wachttijd. Een groot aantal jongeren haakt in die wachttijd af. Volgens de coördinator is een wachttijd van 4 - 6 weken te lang.
- De medewerkers van het Afak streven ernaar om uithuisplaatsing van jongeren zoveel mogelijk te voorkomen.
- Tenslotte wordt genoemd dat de mentoren het zelf moeilijk vinden om een jongere over te dragen. Nadat ze een vertrouwensrelatie met jongeren hebben opgebouwd, ervaren de cliënten een doorverwijzing toch als een afwijzing.

In de eerste tussenrapportage is aanbevolen dat de coördinator van Afak of één van de medewerkers op korte termijn met deze instellingen in een gesprek de ervaringen van het eerste jaar evalueren, de afspraken rond doorverwijzing doornemen en bespreken wat precies het aanbod kan zijn van zowel Afak als de instelling waarnaar doorverwezen wordt.

3.3 Samenwerking gedurende het tweede projectjaar

Oordeel van Afak

De projectmedewerkers zijn in het algemeen positief over de samenwerking met netwerkinstellingen. Men geeft aan dat de contacten met de meeste instellingen goed zijn en dat de samenwerking naar tevredenheid verloopt.

Voor het onderhouden van de contacten met de aanmeldende instanties zijn vaste contactpersonen aangewezen: elke mentor is contactpersoon voor een aantal scholen. Er is wel verschil in intensiteit van contacten. Ook geeft men aan dat met de ene instantie beter valt samen te werken dan met de ander. Dit geldt voor scholen, maar ook bijvoorbeeld voor de politie. De projectmedewerkers zijn bijvoorbeeld zeer positief over de samenwerking met de politie van Lodewijk van Deijssel; de medewerking van het tienerteam van Meer en Vaart is volgens hen minder groot.

Ten aanzien van de instellingen waarnaar Afak doorverwijst is een vergelijkbaar geluid hoorbaar. De projectmedewerkers geven aan dat met de meeste goed wordt samengewerkt, met een paar (te weten SSCW en SIJA) veel minder.

Oordeel van netwerkinstellingen

Van de in de stuurgroep samenwerkende instellingen zijn Boddaert en het SaC positief over de samenwerking met Afak. Datzelfde geldt voor de politie van bureau Lodewijk van Deijssel (een belangrijke aanmelder), een aantal geïnterviewde scholen en een vertegenwoordiger van de Marokkaanse gemeenschap. Geconstateerd wordt dat de inzet van de mentoren groot is en dat het project een brugfunctie vormt tussen bepaalde organisaties en de Marokkaanse gemeenschap. Men wijst er bovendien op dat Afak problemen heeft aangepakt, die

voorheen bleven liggen en dat jongeren zijn doorverwezen die anders zelf maar moesten proberen hun problemen op te lossen.

Er zijn echter ook kritische geluiden te beluisteren. Vanuit het samenwerkingsverband uiten met name PPI, JAC en SSCW kritiek. Daarnaast zijn het Tienerteam van Meer en Vaart, enkele scholen, het project Nieuwe Perspectieven en Impuls meer of minder negatief over de samenwerking. De belangrijkste punten zijn:

- een gebrek aan terugrapportage in de richting van instanties die jongeren aanmelden;
- een gebrek aan initiatief bij Afak-medewerkers om contacten te onderhouden met instellingen en om (aangemelde) jongeren te bereiken;
- een gebrek aan structureel overleg; de contacten met Afak zijn teveel ad-hoc.

Als gevolg van de genoemde kritiekpunten bestaat er onduidelijkheid bij deze geïnterviewden over de werkwijze van Afak, over de ondernomen activiteiten en over de bereikte resultaten.

Conclusies tweede projectjaar

Er is alle reden om de geventileerde kritiek serieus te nemen. Aan de project-medewerkers is geadviseerd alle zeilen bij te zetten en zich te richten op een verbetering van de externe contacten. Aan de coördinator is geadviseerd in de komende periode het zwaartepunt van zijn werkzaamheden te verleggen van het interne functioneren van het project naar het externe functioneren.

Overigens hebben we bij de geventileerde kritiek enkele kanttekeningen geplaatst.

- Ten aanzien van het SSCW moet vermeld worden dat er een groot verschil bestaat tussen de doelgroep van Afak en die van deze instelling; bovendien heeft het SSCW geen werkers in het gebied van Afak. Directe doorverwijzingen van Afak naar deze organisatie liggen dan ook minder voor de hand.
- Het Tienerteam kenmerkt zich door een terughoudende opstelling in de richting van initiatieven voor Marokkaanse jongeren waarbij bestaande hulpverleningsorganisaties zijn betrokken.

Om de samenwerking met andere organisaties te verbeteren zijn de volgende aanbevelingen gedaan.

- Het project dient beter terug te koppelen naar aanmeldende instanties en naar andere instellingen van het netwerk. Aangegeven moet worden welke actie is ondernomen in de sfeer van begeleiding en wat daarvan de resultaten zijn. Terugkoppeling dient zoveel mogelijk schriftelijk te gebeuren aan de hand van standaardformulieren die door het project moeten worden opgesteld.
- Er dienen vanuit Afak meer initiatieven worden genomen in de richting van de netwerkinstellingen. Met name de coördinator dient hierin het voortouw te nemen en kan via de wekelijkse bespreking de mentoren tot meer en gerichte actie aanzetten. De mentoren die als vaste contactpersoon voor een bepaalde instelling fungeren moeten frequenter contact onderhouden met contactpersonen van die instelling.
- Er dienen meer structurele contacten met instellingen op coördinatie-niveau onderhouden te worden. Dit biedt de mogelijkheid om bestaande afspraken te bewaken en deze indien nodig snel bij te stellen. In verband met de continuïteit verdient het aanbeveling om tot regelmatige overleggen te komen (bijvoorbeeld één keer per kwartaal).
- Er dienen goede afspraken tussen het Tienerteam van Meer en Vaart en Afak te komen. Er bestaat onduidelijkheid over de huidige afspraken en de aanmeldingen verlopen niet soepel. Voorts zal duidelijkheid moeten worden verschaft over de vraag wanneer Afak jongeren doorverwijst. Overigens kan, in verband met de

- afstemming, bij deze afspraken ook het wijkteam Lodewijk van Deijssel betrokken worden. Eventuele knelpunten in de samenwerking moeten door de districtsleiding en de directie van het SaC worden besproken.
- Om meer duidelijkheid te verschaffen over het functioneren van het project dient het project de relevante instellingen in haar werkgebied daarover te informeren. De stuurgroep heeft deze aanbevelingen overgenomen.

3.4 Samenwerking gedurende het derde projectjaar

Oordeel van Afak

Naar aanleiding van de kritiek die blijkt de tweede tussenevaluatie bij een aantal instellingen leefde, zijn alle externe contacten bezocht door de coördinator en zijn de eventuele kritiekpunten besproken. Naar het idee van de Afak-medewerkers zijn de contacten met alle instellingen nu goed. Toch leeft bij sommige mentoren het idee, dat je het de instellingen nooit helemaal naar de zin zult kunnen maken en dat men altijd meer verwacht van Afak.

Elke mentor heeft in principe contacten met alle relevante scholen; voor een aantal scholen is er echter een mentor aangewezen als de vaste aanspreekpersoon. Omgekeerd zijn er voor de mentoren in het algemeen twee contactpersonen op een school. Dit werkt meestal goed: als de ene docent niet aanwezig of niet bereikbaar is, kan met de tweede contact opgenomen worden. Toch zijn contactpersonen bij een school soms lastig te bereiken. In enkele gevallen duurt het weken voordat iemand terugbelt. Boodschappen lijken niet altijd goed te worden doorgegeven. Het initiatief tot contact lijkt bovendien vaak door Afak genomen te moeten worden. Het idee bestaat dat de meeste scholen nog meer cliënten zouden kunnen aanmelden. Gezien het percentage Marokkaanse leerlingen op al die scholen, hadden de projectmedewerkers meer aanmeldingen verwacht.

Oordeel van aanmeldende instanties

Algemeen

Het merendeel van de aanmeldende instanties heeft in het derde projectjaar minder vaak contact gehad met Afak dan in voorgaande jaren. Als reden hiervoor worden meestal de slechte ervaringen in het verleden aangevoerd. Het lijkt erop dat de verbeteringen die sinds de tweede tussenrapportage zijn doorgevoerd, te laat gekomen zijn om het imago van Afak positief te beïnvloeden.

Bij de aanmeldingen doen zich volgens de meeste instellingen nog steeds knelpunten voor; één instelling meldt dat deze inmiddels zijn verholpen. Sommige aanmeldende instellingen zouden de aanmeldingscriteria ruimer willen hebben.

Het onderhouden van de contacten is in de meeste gevallen verbeterd. De contacten kunnen echter nog beter onderhouden worden. Met name het periodiek informeren bij een aanmelder of deze nog cliënten voor Afak heeft, gebeurt nog niet voldoende.

Scholen/leerplichtambtenaar

Er zijn interviews met drie scholen en één leerplichtambtenaar gehouden. In deze paragraaf duiden we hen aan met 'onderwijsinstellingen'. Drie van deze instellingen hebben het afgelopen jaar volgens eigen zeggen erg weinig contact gehad met Afak. Het is dan ook de vraag in hoeverre zij hun oordelen op het laatste projectjaar baseren.

De terugkoppeling - waar drie onderwijsinstellingen het afgelopen jaar mee te maken hebben gehad¹⁷ - is volgens twee van hen verbeterd, maar volgens één instelling niet. Degenen die een verbetering signaleren, melden dat er nu schriftelijke, en tussentijds bovendien soms telefonische terugrapportage plaatsvindt. De aard van de informatie die Afak bij de terugrapportage verstrekt, wordt op prijs gesteld en als zeer compleet beoordeeld.

De algehele samenwerking met Afak wordt door de onderwijsinstellingen als wisselend beoordeeld. Er zijn vaak zowel goede als slechte ervaringen binnen één instelling.

Gevraagd naar een inschatting van de effectiviteit van de samenwerking, wordt door alle instellingen gezegd dat deze heel moeilijk is in te schatten. Eén licht dit toe door erop te wijzen dat dit bij jeugdhulpverlening in het algemeen moeilijk te beoordelen is. Twee instellingen melden in dit verband dat de ouders of de jongeren vaak niet willen meewerken als ze aangemeld worden. Twee instellingen hebben bij een aantal gevallen wel baat gehad bij de hulp van Afak, bij andere gevallen minder. Eén van hen steekt meteen de hand in eigen boezem door te zeggen, dat de instelling zelf vaak te lang wacht met aanmelden of zich anderszins niet helemaal aan de afspraken houdt.

Spontaan wordt door vrijwel alle onderwijsinstellingen genoemd, dat de Afak-medewerkers naar hun mening de pogingen tot contactlegging met jongeren of ouders te snel staken. Men zou na één telefoontje al opgeven. Volgens de onderwijsinstellingen zou Afak langer moeten aandringen. In hun visie bereikt Afak evenveel als de eigen schoolbegeleiding, terwijl ze juist hadden gehoopt dat Afak meer zou kunnen bereiken.

Eén instelling had gehoopt de Afak-medewerkers bij meer gevallen te kunnen inschakelen om samen te werken. Het lijkt erop dat de instroomcriteria hier als struikelblok worden gezien. Eén instelling twijfelt aan de vaardigheden van de medewerkers.

Ondanks deze kritiek zijn alle vier de geïnterviewde onderwijsinstellingen van mening dat Afak (potentieel) een toegevoegde waarde heeft ten opzichte van reguliere jeugdhulpverlening. Drie van hen voegen daaraan echter meteen toe: ".mits het project goed zou functioneren". De meerwaarde zit vooral in de kennis van de Marokkaanse cultuur en taal, in de acceptatie van de medewerkers door de Marokkaanse bevolkingsgroep en in de mogelijkheid de ouders te bereiken. Over een inhoudelijke meerwaarde bestaan twijfels.

Tot slot wordt door de onderwijsinstellingen opgemerkt dat het project achteraf gezien weliswaar vol goede bedoelingen zat, maar dat het geen gelukkige keus is geweest om met vrijwel onervaren hulpverleners te werken. Ook het feit dat alle medewerkers van Marokkaanse afkomst waren, vindt men achteraf geen goede keuze.

Allen zien een eventuele samenvoeging met Nieuwe Perspectieven en het Preventieproject als een goede oplossing. Eén instelling dringt daarbij aan op het zoeken naar mogelijkheden om meer druk uit te oefenen op de ouders om hun medewerking te verkrijgen voor hulpverlening aan hun kinderen.

---

17 De vierde heeft niet of nauwelijks aanmeldingen gedaan.

Politie

Het bureau Lodewijk van Deijssel geeft aan ongeveer evenveel contact met Afak te hebben gehad als eerdere jaren, dat wil zeggen vrij frequent contact.

De samenwerking met bureau Lodewijk van Deijssel verloopt uitstekend. Geroemd worden: de vlotte behandeling, de welwillendheid en de brede inzetbaarheid van de Afak-medewerkers. Bovendien is men tevreden over de terugkoppeling vanuit Afak over de aangemelde cliënten. Wel vindt men dat Afak vaker zou kunnen informeren of de politie nog cliënten voor het project heeft. Hierin is geen verandering opgetreden ten opzichte van het vorige jaar, volgens de respondent. Wel blijft de bereikbaarheid een licht knelpunt. Soms wordt er - ondanks alle maatregelen om 24 uur per dag bereikbaar te zijn - niet opgenomen, soms heeft men het semafoonnummer niet.

Het bureau Meer en Vaart meldt amper aanmeldingen gedaan te hebben bij Afak in het laatste projectjaar. De slechte ervaringen uit het verleden vormen hiervoor een deel van de verklaring, de komst van Nieuwe Perspectieven en 'Halt-winkeldiefstal' zijn hiervoor ook mede verantwoordelijk. Een andere reden is dat het Tienerteam zelf de lichtere gevallen begeleidt en de zwaardere gevallen doorverwijst naar het project Nieuwe Perspectieven. Sinds enige tijd bestaat de mogelijkheid om jeugdige daders die voor het eerst voor winkeldiefstal zijn aangehouden, een Halt-afhandeling aan te bieden. Deze mogelijkheid heeft bij bureau Meer en Vaart de voorkeur boven een aanmelding bij Afak. Wat het project Nieuwe Perspectieven betreft merkte men bij bureau Meer en Vaart dat de jongeren die bij Afak werden aangemeld, naar Nieuwe Perspectieven werden doorverwezen. Men trok toen de conclusie dat men de jongeren evengoed meteen bij Nieuwe Perspectieven kon aanmelden.

Bij dit bureau is men ook minder tevreden over de samenwerking. Hoewel er duidelijke afspraken zijn gemaakt, heeft men het beeld dat de Afak-medewerkers zich te makkelijk van de contactlegging afmaken als er een aanmelding wordt gedaan. Als men de betrokken jongere of ouders niet meteen kan bereiken, worden de pogingen tot contactlegging te snel gestaakt. Vergelijkbare projecten in de omgeving doen veel meer moeite. Bovendien wordt de terugkoppeling over de aangemelde cliënten niet erg informatief gevonden.

Wat de effectiviteit van de samenwerking betreft, vinden respondenten van beide bureaus het lastig een oordeel te vellen. Eén van hen merkt in dit verband op dat iedereen nog zoekende is om een goede aanpak te vinden voor deze problematiek en niemand de goede oplossing heeft; Afak speelt dan een goede rol. De andere respondent meldt dat de effectiviteit bij de aangemelde jongeren gering lijkt. Wel is het hem opgevallen dat zich rond de 'harde kern' van Marokkaanse jongeren die al op het criminele pad zijn, niet zulke grote groepen van meelopers meer bevinden. Het is echter waarschijnlijk dat dit een gezamenlijk effect is van al de projecten voor (Marokkaanse) jongeren in het district.

Over de vraag of Afak iets toevoegt ten opzichte van de reguliere jeugdhulpverlening, verschillen de respondenten van beide bureaus van mening. De geïnterviewde van bureau Meer en Vaart ziet geen voordelen van categoriale hulpverlening. Het liefst ziet deze respondent een zeer laagdrempelig, multi-cultureel project.

Oordeel van instellingen uit het samenwerkingsverband

Met drie instellingen uit het samenwerkingsverband (PPI, JAC en Boddaert) zijn gesprekken gevoerd. Naar de mening van deze instellingen werd er in het derde projectjaar door Afak nog steeds weinig gebruik gemaakt van de beschikbaar

gestelde plaatsen of het recht op voorrang. Zij merken overigens op dat de oorzaak hiervoor niet altijd bij Afak lag: jongeren willen vaak niet en ouders weigeren regelmatig hun medewerking, bijvoorbeeld omdat men bang is voor een negatief stigma. Ook het feit dat er een bijdrage in de kosten wordt verwacht, blijkt weleens een struikelblok te vormen.

Toch had men juist verwacht dat Afak hier meer een 'drempelverlagende' rol zou spelen: als Marokkanen deze instellingen als hoogdrempelig ervaren, zou Afak juist moeten proberen hen te overtuigen van het tegendeel.

De samenwerking wordt als redelijk goed tot plezierig bestempeld. De instellingen kunnen bijvoorbeeld altijd terecht bij de Afak-medewerkers voor informatie of advies. De samenwerking wordt als effectief beoordeeld¹⁸, met de kanttekening dat het nog beter kan.

De meerwaarde van de hulpverlening die Afak biedt, zit volgens deze instellingen in de werkwijze (vindplaatsgericht en out-reachend, sociale omgeving bij de hulpverlening betrekken), de contacten met de Marokkaanse gemeenschap en de kennis van de Marokkaanse taal en cultuur. Voor één van deze instellingen zijn de laatste twee voordelen aanleiding geweest zelf ook Marokkaanse hulpverleners in dienst te nemen. Door het contact met Afak is deze instelling van mening dat zij de Marokkaanse jongeren beter bereikt dan voorheen en dat het eigen personeel beter kan omgaan met de problematiek van Marokkaanse jongeren. Een andere instelling had al Marokkaanse hulpverleners in dienst en Marokkaanse jongeren als cliënt. Afak heeft voor deze instelling zodoende weinig extra's kunnen betekenen voor het bereiken van Marokkaanse jongeren of het beter begrijpen van hun problematiek. De derde instelling heeft - omdat er zo weinig jongeren werden doorverwezen door Afak - niet het idee de Marokkaanse jongeren nu beter te bereiken of meer inzicht te hebben gekregen in hun problemen.

Voor de toekomst verwachten de instellingen veel van een samenvoeging van Afak, het Perspectiefproject Osdorp en het project Nieuwe Perspectieven. In dit verband wordt regelmatig de kreet 'voorpoort van Bureau Jeugdzorg' gebezigd.

Project Nieuwe Perspectieven

Dit project heeft naar eigen zeggen weinig contact met Afak. Er vinden weinig doorverwijzingen plaats en uitsluitend in één richting: van Afak naar Nieuwe Perspectieven. Het omgekeerde kan in theorie evengoed, maar gebeurt zelden omdat eerdere ervaringen hiermee niet goed waren¹⁹ en omdat het voor dit project onduidelijk is waaruit de hulpverlening van Afak bestaat.

De doorverwijzingen vanuit Afak vinden vooral plaats omdat een cliënt buiten hun werkgebied valt en niet zozeer omdat de problematiek te zwaar is; bij Nieuwe Perspectieven had men eerder het omgekeerde verwacht.

Naar aanleiding van de kritiek die geuit werd bij de vorige evaluatie - met name het slecht onderhouden van het contact - heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen beide coördinatoren. Dit gesprek was echter niet bevredigend; het had een pro forma karakter. De contacten met de - toenmalige - projectcoördinator zijn sindsdien dan ook niet verbeterd. Met de overige medewerkers zijn de contacten overigens wel goed.

De samenwerking laat te wensen over. Vanwege twijfels over de werkwijze en methodiek, wordt er eigenlijk nauwelijks meer samengewerkt.

---

18 Met name worden effectief genoemd: de mogelijkheid om contact te leggen met het gezin en andere personen uit de directe omgeving van een jongere en het feit dat er vertrouwen wordt opgebouwd.

19 Ooit is er gezamenlijk een cliënt behandeld; Afak hield zich toen niet aan de gemaakte afspraken.

De respondent is van mening dat Afak in theorie een meerwaarde ten opzichte van de bestaande jeugdhulpverlening kan hebben, maar dat daar in praktijk weinig van gebleken is. De methodiek van Afak was onduidelijk, de gerichtheid naar buiten was minimaal en binnen de Marokkaanse bevolking werd alleen dat deel bereikt dat tot dezelfde stroming behoort²⁰.

Conclusies derde projectjaar

De projectmedewerkers hebben pogingen ondernomen aan de kritiek uit het tweede projectjaar tegemoet te komen. Er zijn met alle relevante instellingen gesprekken gevoerd om de kritiekpunten te bespreken, beter uit te leggen wat het project doet en de afspraken eventueel aan te passen of te verduidelijken.

De terugkoppeling aan aanmeldende instanties - die nu volgens een standaard-procedure en schriftelijk geschiedt - verloopt volgens de meeste instellingen nu beter. Hetzelfde geldt voor het onderhouden van de contacten: in de meeste gevallen is men van mening dat dit goed verloopt, maar sommige instellingen noemen dit nog steeds als knelpunt. Ook menen de instellingen die melden dat dit nu goed loopt, maar dat het nog beter kan: met name het regelmatig informeren of een aanmeldende instantie nog cliënten voor het project heeft, gebeurt onvoldoende.

De aanbeveling om met politiebureau Meer en Vaart goede afspraken te maken is uitgevoerd. Niettemin heeft dit de negatieve beeldvorming bij dit bureau over Afak niet kunnen doorbreken. Men is hier - en ook bij enkele andere aanmeldende instanties - nog steeds van mening dat de projectmedewerkers te weinig moeite doen om contact te leggen met nieuwe cliënten of ouders.

Ook het uitvoeren van de aanbeveling om op coördinatie-niveau structureler contacten te onderhouden, heeft niet overal tot de gewenste verbetering in de contacten geleid. Men twijfelde soms aan de intenties van de coördinator.

Al met al lijkt het erop dat de verbeteringen te laat zijn gekomen (een geval van 'too little, too late'). Men is de slechte ervaringen uit de eerdere jaren (nog) niet vergeten: een aantal aanmeldende instanties heeft in het derde projectjaar om die reden minder vaak cliënten aangemeld bij Afak²¹.

Omgekeerd lijkt trouwens hetzelfde het geval: Afak verwees ondanks de gevoerde gesprekken in de meeste gevallen even weinig cliënten door naar de instellingen uit het samenwerkingsverband als voorheen. Wellicht spelen hier eveneens slechte ervaringen (maar dan vooral uit het eerste projectjaar) een rol.

Toch is de teneur bij de geïnterviewde instellingen dat Afak (in potentie) een meerwaarde heeft ten opzichte van de reguliere jeugdhulpverlening. Met name de kennis van de Marokkaanse taal en cultuur en de mogelijkheid om de Marokkaanse ouders te bereiken, worden als sterke kanten van Afak gezien. Ook is men ervan doordrongen dat er behoefte bestaat aan een preventieproject in het betreffende gebied.

---

20 Gezien de samenvoeging met Nieuwe Perspectieven is de negatieve beeldvorming van de coördinator van dit project over het functioneren van de medewerkers een belangrijk aandachtspunt.

21 Overigens moet bedacht worden dat de periode sinds de doorgevoerde verbeteringen (vanaf november 1994) slechts een half jaar beslaat. Wellicht hebben nog niet alle instellingen ervaring met de verbeterde situatie.

4 Registratiegegevens

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de gegevens uit het registratiesysteem van Afak over de periode van 1 april 1993 tot 1 maart 1995²². Naast persoonsgegevens worden instroomgegevens beschreven, gegevens die betrekking hebben op het hulpverleningsproces, afsluitingsgegevens en enkele geboekte resultaten.

Niet alle bevindingen in dit hoofdstuk hebben betrekking op het gehele cliëntenbestand uit de genoemde onderzoeksperiode. Terwijl de beschrijving van de persoonsgegevens en de instroomgegevens het totale aantal ingestroomde cliënten betreft, gaat het in de laatste paragrafen uitsluitend om dat deel van de cliënten waarvoor de hulpverlening door het project tussen 1 april 1994 en 1 maart 1995 is afgesloten. Alleen voor deze groep worden het hulpverleningsproces, de afsluiting van de hulpverlening door het project en de resultaten beschreven. De reden voor de selectie van dit deel van de cliënten is dat zo kan worden nagegaan hoe de hulpverlening tijdens de laatste elf - dat wil zeggen sinds de vorige rapportage - maanden heeft gefunctioneerd. Door de recente informatie direct te vergelijken met die uit een eerdere periode²³ is het mogelijk ontwikkelingen binnen het project te kenschetsen²⁴.

De genoemde aantallen in de tabellen in de volgende twee paragrafen sommen tot 262. Dit totaal betreft het aantal aanmeldingen bij het project. Het aantal van 262 aanmeldingen komt om diverse redenen niet overeen met het werkelijke aantal cliënten dat is ingestroomd, noch met het aantal **verschillende** cliënten. Afgezien van het feit dat een aantal cliënten meerdere keren het project is ingestroomd, is er ook een aantal dubbel geregistreerd (zie paragraaf 4). De 262 aanmeldingen bij het project hebben betrekking op 213 verschillende personen. Alhoewel op een aantal plaatsen in dit hoofdstuk strikt genomen melding had moeten worden gemaakt van aantallen aanmeldingen is er voor gekozen de gegevens in termen van cliënten te beschrijven. Dit met het oog op de leesbaarheid van het hoofdstuk.

4.1 Persoonsgegevens

Geslacht

Er zijn tussen 1 april 1993 en 1 maart 1995 in totaal 262 aanmeldingen bij het project geweest. In tabel 1 wordt de sekseverdeling weergegeven van de cliënten die zijn ingestroomd gedurende deze periode.

---

22 In hoofdstuk 1 staat een verantwoording voor deze periode opgenomen, in maart 1993 is het registratiesysteem namelijk aanzienlijk gewijzigd. Indien we over gegevens beschikken over de periode 1 september 1992 tot 1 april 1993 worden deze in de tekst beschreven.

23 Zie rapportage 'Tweede tussenevaluatie van Afak, het Perspectiefproject', DSP november 1994, waarin verslag wordt gedaan over de voortgang van het project gedurende de periode 1 april 1993 tot 1 april 1994.

24 Op sommige punten bleek het ook interessant om de persoonsgegevens en instroomgegevens van de laatste 11 maanden te vergelijken met die uit de periode van de tweede tussenevaluatie. Omdat de gegevens van de eidevaluatie echter ook de gegevens van de tweede tussenevaluatie omvatten, is directe vergelijking met de gegevens uit het vorige rapport niet mogelijk. Hiervoor dient eerst als het ware de tabel met gegevens uit die periode te worden afgetrokken van de tabel met de gegevens uit de overkoepelende periode 1/4/93 tot 1/3/95.

Tabel 1: Geslacht

	Abs.	%
Man	212	81
Vrouw	50	19
Totaal	262	100

Vier vijfde van het cliëntenbestand uit de onderzoeksperiode bestaat uit jongens. Meisjes worden slechts in minderheid bij het project aangemeld. Wel is het percentage meisjes dat hulp krijgt bij het project gedurende de gehele projectperiode gestaag toegenomen. Terwijl in het eerste projectjaar sprake was van iets meer dan 10% instroom van meisjes, kende het tweede projectjaar een instroom van 16% meisjes. Gedurende de laatste elf maanden is hun instroom wederom toegenomen, namelijk met zo'n 7%, tot bijna een kwart van de instroom²⁵.

Leeftijd

In tabel 2 wordt de leeftijd weergegeven van de jongeren op het moment van aanmelding. De leeftijd van de doelgroep van Afak is 10 tot en met 17 jaar.

Tabel 2: Leeftijdsopbouw

Leeftijdscategorie	Abs.	%
5-9 jaar	16	6
10 jaar	6	2
11 jaar	7	3
12 jaar	30	11
13 jaar	20	8
14 jaar	37	14
15 jaar	38	15
16 jaar	41	16
17 jaar	33	13
18-19 jaar	32	12
Totaal	262	100

Uit de tabel kan worden opgemaakt dat ruim 80% van de ingestroomde jongeren zich in deze leeftijdscategorie bevindt. Binnen deze groep is het merendeel van de cliënten 12 jaar of ouder. Daarnaast is 6% van de instroom jonger dan 10 jaar en 12% van de ingestroomde cliënten ouder dan 17 jaar. Dit houdt in dat de bovenmarge die is vastgesteld voor het project - maximaal 10% cliënten met een

25 Een verklaring hiervoor kan zijn dat er een vrouwelijke mentor is aangetrokken.

leeftijd van 18 jaar of ouder - met 2% wordt overschreden. Alhoewel de overschrijding van de leeftijd reeds in de tussentijdse evaluaties een punt van aandacht was, is het percentage jongeren dat ouder is dan de doelgroep, het laatste jaar flink toegenomen tot 19%²⁶. De marge van jongeren onder de 10 jaar is eveneens vastgesteld op 10%. Dit percentage wordt niet overschreden.

Schoolgaand bij aanmelding

Op het moment van aanmelding blijkt volgens de registratie 62% van de cliënten naar school te gaan. Het is opmerkelijk dat 11% van de cliënten niet naar school gaat. Van 27% is het onbekend of ze naar school gaat. In tabel 3 is te zien welk schooltype de cliënten bezoeken.

Tabel 3: Schooltype

Schooltype	Abs.	%
Regulier basisonderwijs	34	13
LOM/VSO/MLK/ZMLK	14	5
ITO/IHNO/LBO	82	31
MAVO/HAVO/VWO	26	10
Overig voortgezet onderwijs	6	2
(On)betaald werk	2	1
Geen	25	10
Anders	1	0
Onbekend/niet ingevuld	72	27
Totaal	262	100

Uit de geregistreerde gegevens blijkt dat ruim twee derde van de schoolgaande cliënten, ofwel 43% van het cliëntenbestand, het voortgezet onderwijs bezoekt. De helft van alle schoolgangers, 31% van het gehele cliëntenbestand, volgt hierbij een vorm van lager beroeps- of speciaal voortgezet onderwijs²⁷. Een kleinere groep gaat naar de schooltypen MAVO/HAVO/VWO (10%). Daarnaast bezoekt bijna een vijfde van de ingestroomde jongeren ten tijde van de aanmelding het regulier of het speciaal basisonderwijs, ofwel 13% respectievelijk 5% van het cliëntenbestand.

Verblijfplaats

Bijna 60% van de cliënten woont thuis, bij zijn of haar ouder(s). Daarnaast woont ruim een derde bij overige familieleden. Een enkele jongere verblijft bij vrienden, kennissen of burens (1%) of in een residentiële voorziening (1%). Er is één cliënt

26 Zie voor vergelijking de gegevens uit de Tweede tussenevaluatie, november 1994, blz. 3. Toen was er 8% van 18 of 19 jaar. Het 'overall' percentage van 12% over de gehele periode van 23 maanden houdt in dat de instroom van cliënten van ouder dan 17 jaar gedurende de laatste 11 maanden is toegenomen tot 19%. De instroom van cliënten van 10 jaar of jonger gedurende de laatste 11 maanden bedraagt 7%.

27 Het is ongelukkig dat in het registratiesysteem het 'reguliere' LBO en de 'speciale' vormen ITO en IHNO in één categorie worden ondergebracht. Want het betreft twee typen onderwijs die in feite behoorlijk van elkaar verschillen.

die in een pleegzorgplaats verblijft en één jongere leidt een zwervend bestaan. Van 5% is de verblijfplaats onbekend of niet geregistreerd.

Gezagskader

Het gezagskader ten tijde van de aanmelding berust bij ten minste de helft van de cliënten bij de natuurlijke ouders. Van de overige cliënten staat 4% onder civielrechtelijk toezicht. Een enkeling bevindt zich onder toezicht van de jeugdreclassering. Ook is bij 1% sprake van voorlopige toevertrouwing, een maatregel waarbij het gezagskader tijdelijk bij de Raad van de Kinderbescherming berust. Van een groot deel van de cliënten kan het gezagskader niet worden vermeld omdat onbekend is bij wie het gezag berust (8%) of omdat dat niet (23%) of foutief (11%) is geregistreerd.

4.2 Instroomgegevens

Totale instroom en caseload

Er zijn in de onderzoeksperiode die 23 maanden beslaat, in totaal 262 aanmeldingen geweest, een gemiddelde van 11,3 per maand. In het eerste projectjaar zijn 99 jongeren ingestroomd. In bijlage 1 staat in een tabel de verdeling vermeld van de instroom over de diverse maanden. Gedurende de laatste elf maanden waren er in totaal 97 aanmeldingen. Dit houdt een daling in van de gemiddelde maandelijkse instroom van 13,7 jongeren gedurende de vorige periode naar gemiddeld 8,7 jongeren tijdens de laatste elf maanden. Navraag bij de coördinator leert dat er door de politie minder is verwezen naar het project. De lagere instroom kan daarom als gunstig worden beoordeeld, ook in het licht van de caseload en de ervaren werkdruk bij de mentoren. Uit de tussentijdse evaluaties is namelijk naar voren gekomen dat de caseload te hoog was en de werkdruk als groot werd ervaren. Omgerekend naar het aantal aanmeldingen gedurende de periode van een jaar bedroeg de caseload tijdens het tweede projectjaar 165 en tijdens het laatste projectjaar 106²⁸.

Niet alle jongeren die zich aanmelden of worden aangemeld, stromen daadwerkelijk in het project in. De inschatting van de mentoren is dat zo'n 25% à 30% van degenen die zich aanmelden wordt afgewezen. De projectcoördinator meldt dat de belangrijkste redenen voor afwijzing zijn dat de jongere buiten de projectregio woont²⁹, te oud is, of een te zware problematiek heeft.

Aanmeldende instanties

In tabel 4 wordt weergegeven welke instanties bij de aanmelding van de jongeren betrokken zijn. Dit gegeven is bij 79% van de aanmeldingen geregistreerd, een sterke verbetering ten opzichte van een eerdere periode, waarin dit gegeven bij ruim 40% ontbrak.

---

28 Voor de caseload van het laatste projectjaar moet het aantal aanmeldingen dat tijdens de 11 maanden is gedaan (97) worden omgerekend naar een periode van een jaar. Dit komt neer op 106. In deze getallen is overigens geen rekening gehouden met de 9 cliënten die dubbel zijn geregistreerd. De totale case load ligt dus 9 lager.

29 Alleen jongeren die in Geuzenveld, Slotervaart, Slotermeer of Overtoomse Veld woonachtig zijn, kunnen instromen. Soms worden jongeren aangemeld die in één van de drie wijken naar school gaan. Deze kunnen alleen instromen wanneer zij ook wonen in het gebied.

Tabel 4: Aanmeldende instantie

Instantie	Abs.	%
Justitiële instanties	93	35
- Politie	86	33
- Andere justitiële instanties	7	3
Geen organisatie	58	22
- Cliënt zelf	36	14
- Familie, vrienden, kennissen	17	6
- Overig ongeorganiseerd	5	2
Onderwijsinstantie	47	18
- School	40	15
- Leerplicht ambtenaar/schooluitval/verzuimgroep	6	2
- Onderwijsbegeleiding	3	1
Hulpverlening	3	1
- Crisisopvang	2	1
- PPI Centrum	1	0
Gezondheidszorg	1	0
Anders	3	1
Niet geregistreerd	54	21
Totaal	262	100

Justitiële instanties - bovenal de politie - nemen, zo blijkt uit tabel 4, een groot deel van de aanmeldingen voor hun rekening³⁰. Instroom bij het project verloopt in een derde van de gevallen door middel van aanmelding door de politie³¹.

Ook onderwijsinstanties zorgen voor een aanzienlijk deel van de instroom in het project (18%). Meestal gaat het dan om een school die de aanmelding verzorgt bij het project. Het percentage aanmeldingen bij het project door onderwijsinstanties lijkt de laatste periode enigszins te zijn gestegen³².

Daarnaast geschiedt een opmerkelijk deel (22%) van de aanmeldingen zonder tussenkomst van een of andere instantie. Het komt regelmatig voor (14%) dat een jongere zich zelf bij het project aanmeldt, maar ook verwanten als familie, vrienden en kennissen nemen initiatief tot aanmelding bij het project.

30 Dat 33% en 3% in de tabel optelt tot 35% in plaats van tot 36% heeft te maken met het afronden van de percentages.

31 Het lijkt er in eerste instantie op dat het aantal politiemeldingen tijdens de laatste 11 maanden, in vergelijking met de gegevens uit de tweede tussenevaluatie, is gestegen. Uit de gegevens blijkt echter ook dat de eerder ingevoerde gegevens - over die periode - inmiddels zijn herzien (opnieuw en hierbij gewijzigd zijn ingevoerd). Dit maakt conclusies die voortkomen uit een dergelijke vergelijking onbetrouwbaar. De aanmeldingsgegevens dienen daarom niet te worden vergeleken met die uit een eerdere periode.

32 Om dezelfde reden als in de voorgaande voetnoot is ook hier echter voorzichtigheid geboden met het trekken van conclusies ten aanzien van veranderingen in het aandeel in de aanmeldingen door de diverse instanties.

Reden voor melding

Tabel 5 toont dat naast inhoudelijke redenen voor melding bij het project eveneens een aantal niet-inhoudelijke redenen zijn geregistreerd³³.

Tabel 5: Reden voor melding

Reden	Abs.	%
Justitie/politie	108	41
- 1e politiecontact	88	34
- Herhaling politiecontact	20	8
Scholing	40	15
- Motivatie	12	5
- Spijbelen	16	6
- Schoolkeuze	8	3
- Absoluut schoolverzuim	4	2
Relationele omgeving	21	8
- Slechte relatie met vader	10	4
- Slechte relatie met moeder	1	0
- Gezagsproblematiek	4	2
- Wegloopproulen	6	2
Gedragsproblemen	16	6
Vrijtijdsbesteding	4	2
Ondersteuning	16	6
Advisering	10	4
Bemiddeling	6	2
Anders	28	11
Niet geregistreerd	13	5
Totaal	262	100

De redenen voor de meldingen zijn grofweg in overeenstemming met de gegevens uit de tabel met aanmeldende instanties. Contacten met politie en justitie blijken dan ook de meest voorkomende redenen (41 %) te zijn om jongeren te melden bij het project. Bij ruim een derde van de aanmeldingen is sprake van een eerste politiecontact. Bij 8 % is herhaling van het contact met justitiële instanties aan de orde. Daarnaast heeft de belangrijkste reden voor 15 % van de aangemelde jongeren te maken met school. Deze problematiek uit zich vooral in spijbelgedrag en gebrek aan motivatie. Problemen in de relationele omgeving - vooral een slechte relatie met de vader, gezags- of wegloopproulen - en gedragsproblemen in algemene zin vormen in 14 % de reden voor de aanmeldingen.

Bij vergelijking met de gegevens uit de vorige projectperiode is een daling waar te

33 Blijkbaar wordt op deze plek in het registratiesysteem - naast inhoudelijke redenen - ook terminologie opgeslagen die te maken heeft met het type hulpverlening dat nodig wordt geacht. Het gaat om 12 % van de geregistreerde redenen voor melding. Het gevolg is dat voor deze groep in feite niet bekend is waarom wordt aangemeld. Het is daarom aan te raden om op deze plek in de toekomst uitsluitend inhoudelijke omschrijvingen in te voeren in het systeem.

nemen in het aantal meldingen vanwege politiecontacten met zo'n 10%³⁴. De daling zit hem in het aantal aangemelde jongeren voor wie een eerste politiecontact de reden vormt voor de melding (zie ook hoofdstuk 2).

De gegevens in de volgende paragrafen beschrijven een aantal aspecten van het hulpverleningsproces zoals dat in het kader van het project heeft plaatsgevonden. Hierbij worden niet de gegevens van alle aanmeldingen opgenomen, maar alleen van de 107 aangemelde cliënten die zijn uitgestroomd uit het project tussen 31 maart 1994 en 1 maart 1995. Achtereenvolgens komen aan de orde het aantal contacten dat heeft plaats gevonden, de aard van deze contacten, de hulpvraag en de totale contactduur.

4.3 Het begeleidingsproces

Aantal contacten

Het aantal contacten dat heeft plaatsgevonden in het kader van de begeleiding is 356. Ervan uitgaand dat alle contacten met de (107) cliënten worden geregistreerd, komt dat neer op 3 à 4 contacten per cliënt en betekent dit dat het aantal contacten per cliënt ten opzichte van de vorige evaluatieperiode, de laatste elf maanden min of meer constant is gebleven³⁵.

Aard van de contacten

De aard van de (hulpverlenings)contacten is vermeld in tabel 6.

Tabel 6: Aard van het contact

	Abs.	%
Informatie/ advies	132	37
Begeleiding	121	34
Bemiddeling	47	13
Korte mededeling	24	7
Sociaal contact	11	3
Nazorg	8	2
Crisisgesprek	5	1
Niet geregistreerd	14	4
Totaal	356	100

Uit tabel 6 kan worden opgemaakt dat relatief het grootste deel van de contacten

34 In de tussenevaluatie werd bij 74 (45%) aanmeldingen als reden voor de melding een contact met justitie of politie geregistreerd. Gedurende de laatste 11 maanden is er bij 34 meldingen (35%) sprake geweest van een contact met politie of justitie, een daling van 10%. De daling resulteert in een percentage van 41% over de gehele beschreven periode. Omdat het in deze tabel niet gaat om herziene gegevens is dit gegeven wèl betrouwbaar. We zien hier dan ook de door de coördinator (zie eerder in deze paragraaf) vermelde daling in het aantal politiemeldingen in de registratiecijfers terug.

35 In de vorige periode was sprake van gemiddeld 2 à 3 contacten, maar toen werden nog niet alle contacten consequent geregistreerd.

(37%) 'informatie en advies' betreft. Hierbij worden vragen van de jongere beantwoord of wordt advies gegeven bijvoorbeeld over studiefinanciering, over de inschrijving op een school of over het inschrijven voor een woning. Begeleiding van de cliënt komt bijna even frequent voor. Bij bemiddeling (13%) fungeert de mentor als intermediair tussen de jongere en een instantie. Gezamenlijk wordt geprobeerd een oplossing te vinden voor heersende problemen.

Bij vergelijking³⁶ met de beschreven gegevens uit het laatste tussenrapport, blijkt dat 'informatie en advies' met ruim 10% is toegenomen, terwijl het aantal contacten waarin begeleiding plaatsvindt, is afgenomen. Ook het aantal bemiddelende contacten is gedurende de laatste projectperiode afgenomen.

Daarnaast hebben er minder crisisgesprekken plaatsgevonden.

Gezien de gewijzigde aard van de contacten lijkt het erop dat de problematiek van de cliënten waarvoor de hulpverlening gedurende de laatste elf maanden is afgesloten, wat lichter is dan van het cliëntenbestand uit de voorgaande periode.

Ook de geregistreerde duur van de hulpverleningscontacten wijst hierop.

Duur van de (hulpverlenings)contacten

In tabel 7 wordt in een aantal categorieën de duur aangegeven van de 356 contacten die in het kader van de begeleiding plaats vonden met de 107 cliënten.

Tabel 7: Duur van het contact

Maximum duur	Abs.	%
Een kwartier	99	28
Een half uur	76	21
Drie kwartier	68	19
Eén uur	48	13
Anderhalf uur	39	11
Twee uur	16	4
Langer dan twee uur	7	2
Totaal	356	100

Het overgrote deel van de contacten neemt niet langer dan één uur in beslag. Slechts 17% van de contacten duurt langer dan een uur. Dit is ongeveer gelijk aan het percentage in het voorgaande projectjaar. Toch zijn de contacten gemiddeld korter geworden. Het aantal contacten van een kwartier of korter is ten opzichte van de vorige periode bijna verdubbeld terwijl de contacten van een half uur tot een uur afnamen.

³⁶ Directe vergelijking met de gegevens uit de vorige periode is nu wèl mogelijk omdat de onderhavige hulpverleningsgegevens uitsluitend betrekking hebben op de laatste 11 maanden.

4.4 Afsluitingsgegevens

In de periode van 1 april 1994 tot 1 maart 1995 zijn 107 cliënten uitgestroomd uit Afak. Dit komt neer op iets minder dan tien cliënten per maand. In bijlage 1 wordt de maandelijkse uitstroom weergegeven.

Reden van afsluiting

Tabel 8 werpt licht op de redenen om de hulpverlening door het project af te sluiten.

Tabel 8: Reden van afsluiting

Reden	Abs.	%
Probleem opgelost	38	36
Cliënt doorverwezen	37	35
Cliënt niet gemotiveerd	13	12
Cliënt overgedragen	2	2
Cliënt niet bereikbaar	1	1
Overige redenen	16	15
Totaal	107	100

Afsluiting van de hulpverlening vanuit de kant van het project blijkt bij zo goed als drie kwart van de instroom het geval. Daarbij is in 36% van de uitstroom een oplossing gevonden voor de problemen van de cliënt. Een vrijwel even zo groot deel van de cliënten wordt bij afsluiting van het project doorverwezen of overgedragen³⁷ naar andere instanties. In 13% van de gevallen is sprake van uitval. De cliënt blijkt niet gemotiveerd of is niet bereikbaar. Afsluiting van de hulpverlening heeft bij 15% van de uitstroom een andere reden.

Bij vergelijking van de afsluitingsgegevens met die uit het voorgaande projectjaar blijkt dat er geen wijzigingen zijn in het aantal succesvolle afsluitingen van het project. Wel blijkt dat het aantal cliënten dat is overgedragen of doorverwezen toegenomen is van 25% naar 35%. In de onderhavige periode is sprake geweest van een minder groot aantal ongemotiveerde cliënten.

Doorverwijzing

Doorverwijzing naar een andere instelling heeft verschillende redenen. Bij een derde van de 39 cliënten die werden doorverwezen of overgedragen was voortzetting van de hulpverlening de reden. Een periode van 9 weken hulpverlening door het project werd voor deze cliënten onvoldoende geacht³⁸. Voor een even grote groep werd een - specifiek - hulpaanbod vereist dat Afak niet kan bieden. Daarnaast was bij vier jongeren sprake van een te zware problematiek en had de doorverwijzing bij negen jongeren een onbekende reden.

De belangrijkste instellingen en organisaties waar cliënten naar worden

37 Overdragen is een vorm van doorverwijzen waarbij contact wordt opgenomen met de betreffende instelling, informatieoverdracht plaatsvindt en vaak bij het eerste gesprek een mentor meegaat.

38 De hulpverlening duurt in principe 9 weken met eventueel 3 tot 4 weken nazorg, resulterend in een maximale duur van deelname aan het project van drie maanden.

doorverwezen betreffen het project Nieuwe Perspectieven (9), het project Naschoolse opvang (7) en de Dienst Studiefinanciering (7). Bij het Preventieproject Osdorp kwamen 4 jongeren terecht. Ook werd doorverwezen naar het bureau leerplichtzaken (2) of naar de scholen de Montelbaen (1) en het Europa-College (1). Daarnaast vonden doorverwijzingen plaats naar diverse hulpverleningsinstanties, zoals het JAC (2), het opvanghuis voor Marokkaanse jongens Darna (1), het opvanghuis voor islamitische meisjes Darha (1), PPI (1) en StreetCornerWork (1). Tenslotte is één cliënt doorverwezen naar het Arbeidsbureau en één naar het Jeugdwerkgarantieplan.

Hernieuwde instroom

Uit het registratiesysteem blijkt dat 36 cliënten na afsluiting opnieuw in het project instromen³⁹. Er zijn twee cliënten die na de eerste aanmelding nog twee keer opnieuw instromen. Dit komt erop neer dat 18% van de instromende cliënten vaker dan één keer het project instroomt.

De hernieuwde instroom in het project heeft twee aanwijsbare oorzaken. Een belangrijke oorzaak is de vindplaatsgerichte werkwijze bij het project. Als door een mentor wordt ingeschat dat het niet goed gaat met een hem of haar bekende jongere wordt deze gevraagd opnieuw bij het project langs te komen. Een tweede verklaring is dat cliënten meerdere keren bij het project aankloppen voor kortdurende hulpvragen.

4.5 Resultaten

Het ligt in de bedoeling dat zowel bij de aanmelding van een cliënt als bij de afsluiting van de hulpverlening de mentor het functioneren van de cliënt op een aantal terreinen beoordeelt. Hoewel bij veel jongeren de functioneringsniveaus niet zijn ingevuld of slechts gedeeltelijk, bijvoorbeeld alleen bij aanmelding dan wel alleen bij afsluiting, is er toch voor gekozen de beschikbare gegevens te presenteren⁴⁰. De beoordeling vindt plaats met behulp van vier kwalificaties:

- het gaat goed: code 0;
- het gaat wat minder goed (maar beter dan 'matig'): code 1;
- het gaat matig: code 2;
- het gaat slecht: code 3.

De cliënten worden bij de aanmelding op de gebieden waar ze problemen hebben door de projectmedewerkers ingedeeld op functioneringsniveau 1, 2 of 3. Wanneer een cliënt bij aanvang op een gebied geen problemen heeft, wordt een 0 gecodeerd. In het ideale geval hebben cliënten met een probleem bij de afsluiting van de hulpverlening op de betreffende probleemgebieden functioneringsniveau 0 bereikt. Voor de onderhavige evaluatie zijn vier terreinen geselecteerd, te weten de relatie met vader, school, vrije tijdsbesteding, en politie/justitiecontacten.

In de tabellen worden alleen de volledige gegevens gepresenteerd en alleen van cliënten die bij aanvang een probleem hebben op het betreffende terrein⁴¹. De tabellen hebben daarom slechts betrekking op een klein deel van de 107 cliënten.

We presenteren in tabel 9 de ontwikkelingen in functioneringsniveaus wat betreft

---

39 Daarnaast zijn er 9 cliënten die per abuis twee keer in het systeem zijn geregistreerd.

40 In die gevallen waarbij het functioneringsniveau niet is ingevuld is het niet mogelijk na te gaan waarom dat is nagelaten (bijvoorbeeld omdat de problematiek niet van toepassing is).

41 Cliënten waarvan het functioneringsniveau bij aanvang dus op 0 werd ingeschat, zijn niet opgenomen in de tabellen.

de relatie van de cliënt met diens vader. Alhoewel het gebruikelijk is om deze problematiek onder de noemer 'leefomgeving' te vatten wordt op deze plek alleen de relatie met de vader aangegeven. Met de moeder zijn over het algemeen veel minder problemen (zie ook tabel 5).

Tabel 9: Functioneringsniveaus bij begin en einde hulpverlening ten aanzien van relatie met vader (n=73)

Begin	Eind				Totaal
	0	1	2	3	
3	0	1	1	2	4
2	0	1	6	1	8
1	10	3	0	0	13
Totaal	10	5	7	3	25

Voor 73 jongeren is dit aspect ingevuld. Bij aanvang worden er bij 25 jongeren (dus eenderde van het totale aantal) problemen vastgesteld in de relatie met hun vader. Van hen worden er dertien (de helft) bij aanmelding op niveau 1 ingeschat, hetgeen betekent dat ze wel wat problemen, maar geen ernstige problemen hebben op dit gebied. Bij de overige cliënten zijn de problemen van een wat ernstiger aard.

Er is een duidelijke verschuiving waar te nemen van een ongunstig naar een gunstiger functioneringsniveau. Aan het einde van de hulpverlening functioneert 40% van alle cliënten op niveau 0. De verbetering is vooral zichtbaar onder de jongeren die bij aanvang een lichtere problematiek hebben, niveau 1. Op niveau 2 wordt slechts bij één van de acht jongeren vooruitgang geboekt en is daarnaast bij één jongere sprake van achteruitgang. Van de vier cliënten die bij aanvang op niveau 3 worden ingeschat, gaan er twee vooruit. Al met al treedt bij 13 cliënten (50%) een verbetering op.

In tabel 10 worden de ontwikkelingen weergegeven bij de jongeren die een probleem hebben op het terrein van scholing.

Tabel 10: Functioneringsniveaus bij begin en einde hulpverlening op het terrein van scholing (n=64)

Begin	Eind				Totaal
	0	1	2	3	
3	0	0	2	2	4
2	1	2	3	0	6
1	4	15	0	0	19
Totaal	5	17	5	2	29

Het terrein scholing blijkt voor 64 jongeren te zijn ingevuld. Bij aanvang worden bij 29 cliënten (dus bijna de helft, nl. 45%) problemen op dit gebied gesignaleerd. Twee derde van hen - negentien cliënten - wordt op dat moment ingeschat op niveau 1. Gedurende de hulpverlening treedt bij negen van de 29 jongeren (31%)

een verbetering op. Met vijf jongeren (17%) gaat het goed op het moment dat zij het project uitstromen, zij worden dan ingeschat op niveau 0. De geboekte vooruitgang op het gebied van vrije tijd komt aan de orde in tabel 11.

Tabel 11: Functioneringsniveaus bij begin en einde hulpverlening op het terrein van vrije tijd (n=43)

Begin	Eind				Totaal
	0	1	2	3	
3	0	0	1	0	1
2	0	0	1	0	1
1	6	10	1	0	17
Totaal	6	10	3	0	19

Bij 43 jongeren is informatie voorhanden over het functioneren op het terrein vrije tijd. Voor negentien jongeren (ofwel bijna de helft, nl. 44%) blijkt het functioneren problematisch.

Het merendeel van de negentien jongeren wordt bij aanvang ingeschat op niveau 1. Verbeteringen in het functioneren zijn waarneembaar bij zeven cliënten, dit is 37%. Er sluiten er zes af op niveau 0. Bij 1 jongere is sprake van achteruitgang.

In tabel 12 worden de ontwikkelingen in functioneringsniveaus aangegeven op het terrein van politie/justitie.

Tabel 12: Functioneringsniveaus bij begin en einde hulpverlening op het terrein van politie/justitie (n=66)

Begin	Eind				Totaal
	0	1	2	3	
3	0	0	0	2	2
2	0	5	0	0	5
1	3	12	2	0	17
Totaal	3	17	2	2	24

Ten tijde van aanmelding bij het project heeft 41% van de aangemelde cliënten problemen met politie en justitie. Wat betreft de functioneringsniveaus bij aanvang en afsluiting van de hulpverlening zijn over 66 cliënten gegevens op dit terrein beschikbaar. Bij 24 van de 66 cliënten (dat wil zeggen eenderde) blijkt het functioneren problemen op te leveren. Twee derde (17) van de 24 jongeren wordt bij aanmelding op niveau 1 ingeschat, hetgeen betekent dat ze wel wat problemen, maar geen ernstige problemen hebben op het gebied 'politie/justitie'. Alhoewel bij afsluiting van het project er nog steeds zeventien cliënten op niveau 1 worden ingeschat, hebben er tevens verschuivingen plaatsgevonden. Bij 8 cliënten (33%) is hierbij sprake van een verbetering in de situatie. Zij worden bij afsluiting op een beter niveau ingeschat dan bij aanvang van de hulpverlening. Drie cliënten die bij aanvang op niveau 1 worden ingeschaald sluiten af op niveau 0 en vijf cliënten

beginnen op niveau 2 en eindigen op niveau 1. Daarnaast zijn er twee cliënten die gedurende de hulpverlening afzakken van niveau 1 naar niveau 2.

Wanneer we de vier terreinen overzien, kunnen we concluderen dat:

- het functioneren van de meeste cliënten bij aanmelding niet bijster slecht is (het merendeel wordt ingeschat op niveau 1);
- bij 30-50% van de cliënten een verbetering in het functioneren op het betreffende terrein wordt geconstateerd;
- op het terrein 'relatie met vader' relatief het grootste aantal cliënten op het 'probleemloze' niveau 0 uitkomt aan het einde van de hulpverlening; bij de andere terreinen bevindt de 'bulk' van de cliënten zich aan het eind op niveau 1.

5 Effectmeting jongeren

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de jongeren zelf aan het woord gelaten. Zij geven een oordeel over de hulpverlening die zij van Afak hebben gehad. Hierbij is gekeken naar de wijze van hulpverlening en naar de effecten ervan. Ook de mate waarin die effecten aan Afak zijn toe te schrijven worden in dat oordeel betrokken. Naast de jongeren zijn ook de ouders benaderd. Voor zover zij bij de hulpverlening zijn betrokken is naar hun oordeel daarover gevraagd. Daarnaast geven zij hun mening over het huidige functioneren van hun zoon of dochter. Ten slotte zijn netwerkinstellingen (telefonisch) geïnterviewd. Deze instellingen zijn betrokken geweest bij de hulpverlening aan de jongere. Het betreft scholen, naschoolse opvang en het Psychologisch Pedagogisch instituut (PPI). Hen is gevraagd naar de samenwerking met Afak in de gevallen van de geïnterviewde jongeren, hun oordeel over de hulpverlening en de huidige situatie waarin de jongere verkeert.

5.2 Selectie van de geïnterviewde jongeren

Er zijn vijftientig jongeren geselecteerd om geïnterviewd te worden. Dit is gebeurd aan de hand van een drietal criteria.

- In de eerste plaats is gekeken naar de periode waarin de jongeren begeleid zijn door Afak. Dit moest zo recent mogelijk zijn zodat de jongeren de kennis over de hulpverlening nog paraat hadden. Aan de andere kant diende de hulpverlening al enige tijd te zijn afgesloten zodat daadwerkelijk beoordeeld kon worden of de hulpverlening door Afak effect had gesorteerd. Op basis van deze overweging is er voor gekozen om jongeren te selecteren van wie de hulpverlening in de periode van 1 augustus 1994 tot 15 januari 1995 is afgesloten.
- In de tweede plaats is gezorgd voor een spreiding van de jongeren naar leeftijd, sekse en problematiek. Voor de problematiek geldt dat er zowel jongeren met problemen met de politie, in de situatie thuis, in de vrije tijd als jongeren met problemen op school zijn geïnterviewd.
- In de derde plaats is bij de selectie een spreiding gezocht naar hulpverleners. Zo is bewerkstelligd dat de interviews een zo breed mogelijk beeld opleveren van de hulpverlening van Afak.

De netwerkinstellingen zijn geselecteerd op basis van de dossiers. Afhankelijk van de problematiek van de jongeren varieert het type netwerkinstelling. Het merendeel van de netwerkinstellingen betreft de school waar de jongere op dit moment onderwijs geniet.

De jongeren zijn door DSP geselecteerd, de Afak-medewerkers hebben de jongeren uitgenodigd. Bij de interviews met de ouders is waar nodig gebruik gemaakt van een tolk.

Respons

Van de vijftientig geselecteerde jongeren zijn uiteindelijk achttien jongeren geïnterviewd. In de meeste gevallen wordt voor de weigering om mee te werken aan het interview geen reden aangevoerd. De jongeren die wel een reden opgeven, stellen meestal 'geen zin te hebben'.

De respons onder de ouders is beduidend lager. Slechts zeven directe familieleden⁴² zijn uiteindelijk geïnterviewd. De reden hiervoor is volgens de mentoren van Afak drieledig. In de eerste plaats zouden de ouders zich schamen omdat hun kind hulp nodig heeft gehad. In de tweede plaats bestaat er wantrouwen tegen instellingen en onderzoek in het algemeen. In de derde plaats zijn de ouders niet altijd op de hoogte van het feit dat de cliënt hulp heeft gehad van Afak. Een aantal jongeren geeft dan ook geen toestemming om de ouders te benaderen. In één geval kwam een familielid van twee cliënten zonder opgaaf van redenen niet opdagen op de gemaakte afspraak. Daarnaast is één vader geïnterviewd van wie de dochter van huis weggelopen was en toen zelf ten einde raad bij Afak terechtkwam. Om die reden heeft alleen een gesprek met de vader plaatsgevonden.

In het totaal zijn twaalf netwerkinstellingen geïnterviewd. Deze instellingen zijn geselecteerd op basis van de dossiers van de jongeren. Van zes jongeren is dus geen netwerkinstelling benaderd. In twee gevallen was hiervoor de reden dat de netwerkinstelling Afak zelf was in hun functie van naschoolse opvang. Aangezien het bij de netwerkinstellingen juist ging om een oordeel over de hulp van een onafhankelijke buitenstaander, zijn geen interviews gehouden. In twee gevallen was geen netwerkinstelling voor handen. In één geval was de contactpersoon van de netwerkinstelling van baan veranderd en niet meer te bereiken. Ten slotte gaf één persoon aan geen informatie over de jongere te willen verstrekken omdat het vertrouwelijke gegevens betreft.

5.3 De onderzoeksgroep

Kenmerken

De groep geïnterviewde jongeren bestaat uit drie meisjes en vijftien jongens. De groep geïnterviewden komt in dit opzicht redelijk overeen met de totale groep cliënten. De leeftijd van de jongeren varieert tussen de 14 en 18 jaar. Verreweg de grootste groep was rond de 16 jaar oud op het moment van hulpverlening.

Overdag gaan de meeste jongeren naar school. De opleidingen variëren van LBO tot atheneum. Eén jongere volgt speciaal onderwijs en één gaat één dag per week naar school en zit de rest van de week thuis. Eén jongere volgt geen onderwijs en werkt overdag als produktiemedewerker.

Het grootste deel van de geïnterviewden, 14 van de 17, heeft het goed naar de zin op school. Twee geven aan de school niet zo heel leuk te vinden omdat bepaalde vakken niet leuk zijn en ze te hard moeten werken. Eéntje heeft het niet naar de zin op school. Desondanks geeft hij wel aan de school af te zullen maken. Hoewel een aantal jongeren toegeeft te spijbelen, gaat het hier voor het grootste deel om een uurtje wegblijven. Hele dagen niet op school verschijnen is niet aan de orde. De vrije tijd brengen de jongeren door met sport, wat rondhangen, huiswerk maken en televisie kijken. Veel van de jongeren geven trouwens aan sinds hun bezoek aan Afak veel minder op straat rond te hangen.

De aanmelding van de jongeren kwam als volgt tot stand. Van de geïnterviewden hebben twee zichzelf aangemeld, zijn zes via de school bij Afak terecht gekomen, drie via de politie, drie via de voetbalvereniging USMA en nog eens twee via familie. Twee jongeren weten niet meer hoe ze bij Afak terecht zijn gekomen.

---

42 In één geval werd de ouder vervangen door een oudere zus.

De problematiek van de jongeren

De problemen van de jongeren bij aanmelding bij Afak kunnen in drie categorieën worden opgedeeld:

- praktische problemen;
- signalering en preventie;
- gedragsproblemen

Wat deze drie soorten problemen inhouden zal in korte voorbeelden hier onder worden weergegeven.

A. zoekt een nieuwe school

Aan het einde van het schooljaar heeft A. zich ingeschreven voor een nieuwe school. In de zomervakantie krijgt hij echter een brief thuisgestuurd waaruit blijkt dat er voor hem geen plek is. A. is achttien en is voor zijn studiefinanciering afhankelijk van een inschrijving bij een onderwijsinstelling. Hij zit dus met twee problemen. Zijn inkomsten staan op het spel en hij heeft voor het komende jaar geen school. Omdat het zomervakantie is, kan hij zich bovendien niet aanmelden bij een andere instelling. Via zijn oude school komt hij terecht bij Afak.

Samen met zijn vader gaat hij naar zijn mentor toe, die hij dan nog niet kent. De mentor voert een gesprek met A. om er achter te komen wat A. nu precies wil. Hij geeft een aantal telefoonnummers van stadsdelen waar scholen gevestigd zijn waar A. wel interesse in heeft. A. gaat zelf aan het bellen en vindt een dagopleiding naar zijn keuze. De mentor vraagt A. om weer contact op te nemen als hij naar die nieuwe school gaat om te horen hoe het nu gaat. Met de vader van A. vult de mentor een mutatieformulier van de studiefinanciering in.

Na de zomer gaat A. naar de nieuwe school en hij vindt dat het prima gaat. Hij belt daarom niet meer naar Afak. De mentor belt naar A. om te horen hoe het ermee gaat. A. geeft aan geen behoefte meer te hebben aan hulp van Afak en het dossier wordt gesloten.

B. is wat afwezig in de klas

Een lerares van B. vindt dat B. de laatste tijd steeds afwezig is. Zij vermoedt dat B. problemen thuis heeft en belt Afak. De mentor neemt via de lerares contact op met B. en vraagt haar of zij langs wil komen voor een gesprek. B. ziet daar eigenlijk het nut niet van in, maar komt na enig aandringen toch. Tijdens het gesprek informeert de mentor naar de situatie thuis, met vriendinnen en op school. B. geeft aan geen problemen te hebben en geen hulp van Afak te willen. Nadat de mentor nog eens heeft gebeld met de lerares - en geen nieuwe aanwijzingen vindt voor problemen - besluit hij dat er geen basis is om verder te gaan met B. omdat er geen aanwijsbare problemen zijn. Het dossier wordt gesloten.

C. heeft ingebroken

C. hangt op een avond met een stel vrienden wat rond op het speelveldje. Terwijl ze zich wat vervelen, oppert één van de jongens om naar een jeugdhonk te gaan waar volgens hem een raampje openstaat en dus makkelijk kan worden ingebroken. Als de vier jongens bij het jeugdhonk komen, blijkt inderdaad dat zij via een w.c.-raampje naar binnen kunnen. Vanwege de spanning en onder druk van de rest van de groep gaat C. mee. Een paar minuten later staat de politie in het jeugdhonk. C. probeert weg te rennen, maar wordt toch gepakt. Na een nachtje in de cel komt hij thuis. Daar zit een medewerker van Afak samen met zijn ouders op hem te wachten. De mentor van Afak is ingelicht door de politie en heeft de ouders in de eigen taal uitgelegd wat er aan de hand is. Twee dagen later gaat C. naar Afak toe. In een lang gesprek wordt hem duidelijk dat hij in een riskante situatie zit. Met de mentor spreekt hij af niet langer op straat rond te hangen en andere vrienden te zoeken. Daarnaast geeft hij zich op voor een Marokkaanse voetbalvereniging om de

verveling wat tegen te gaan. Ook met de ouders van C. wordt - met zijn toestemming - uitgebreid gesproken. De ouders besluiten wat meer zicht op C. te gaan houden. Zij verbieden hem met bepaalde jongens nog langer om te gaan en stellen een maximum aan het aantal keren dat C. buiten mag gaan spelen. Hoewel C. vooral van dat laatste behoorlijk baalt, heeft hij het gevoel er nog genadig vanaf gekomen te zijn. Hij schikt zich naar de wensen van zijn ouders in de hoop dat in de loop van de tijd het incident op de achtergrond zal verdwijnen en zijn ouders wat soepeler zullen worden.

C. spreekt met zijn mentor af nog een paar keer langs te komen op Afak. In het totaal gebeurt dat nog zes keer. De gesprekken gaan steeds minder over die vervelende avond en steeds meer over school, vrienden en voetbal. De zesde keer zegt de mentor dat C. niet meer langs hoeft te komen. C. is het daar wel mee eens. Die ene avond was eens maar nooit meer en hij heeft zijn lesje echt wel geleerd. Het dossier wordt gesloten.

Veel van de jongeren hebben een meervoudig probleem. Afak registreert zelf de problemen naar vier categorieën. In onderstaande tabel wordt aangegeven met welke problemen de 18 jongeren Afak binnenkwamen.

Tabel 13: problematiek geïnterviewde jongeren⁴³

School;	
- praktische problemen	5
- gedragsproblemen	9
Vrije tijd	5
Gezin	4
Justitie	4
Totaal	27

5.4 Oordeel over de hulpverlening

De hulpverlening vanuit het perspectief van de geïnterviewde jongeren

De jongeren die binnenkomen bij Afak zijn meestal op initiatief van een derde daar terecht gekomen. Dat houdt in dat veel van hen op dat moment niet weten wat Afak precies inhoudt en waarom men eigenlijk bij Afak terecht is gekomen. Al snel wordt echter duidelijk waarvoor het contact bedoeld is en gaat men over op de inhoud van het probleem. Alleen bij de preventieve contacten geven twee jongeren aan niet goed het nut van het contact in te zien.

De duur van de hulpverlening wisselt sterk, afhankelijk van de aard van de problematiek waar de jongeren mee zitten. Het aantal gesprekken met jongeren met praktische problemen varieert van 1 tot 3. In het geval van signalering geldt hetzelfde. Alleen bij de gedragsproblemen ligt het aantal gesprekken beduidend hoger. Hoe ernstiger het gedragsprobleem, hoe intensiever de begeleiding van Afak. Het aantal contacten varieert hier van tien tot meer dan dertig.

De jongeren spraken met de hulpverleners over tal van onderwerpen. Dit bleef meestal niet beperkt tot het ene probleem waarmee de jongeren binnenkwamen. Ook de situatie thuis en de vrije tijdsbesteding komen aan de orde, terwijl de

⁴³ Voor een uitgebreidere beschrijving van de problematiek van de cliënten, zie hoofdstuk 4, registratiegegevens. Het gaat er hier slechts om een beeld te geven van de geïnterviewde groep.

problemen vaak meer op school speelden.

De hulpverleners van Afak werken in veel gevallen met het maken van concrete afspraken. Ook de jongeren zelf herkennen die afspraken als zodanig. Veertien jongeren gaven aan afspraken met de hulpverlener te hebben gemaakt. Meestal ging het daarbij om een gedragsverandering (8 maal), vijf keer ging het om praktische zaken en 1 keer om een nieuwe vrije tijdsbesteding te weten voetbal. In 13 gevallen geven de jongeren aan zich aan die afspraken te houden, in één geval niet.

Oordelen van jongeren

De jongeren zijn overwegend positief over de **wijze van hulpverlening** door Afak. Vrijwel alle jongeren geven aan veel aan de hulpverlening gehad te hebben. Alleen de jongeren die in de signalerende sfeer door Afak geholpen zijn, geven aan niet zo veel aan Afak te hebben gehad.

De belangrijkste reden voor het positieve oordeel bij de praktische problemen, is dat het probleem goed is opgelost. Bij de gedragsproblemen werd gesteld dat de hulpverleners echt luisterden, geïnteresseerd waren en veel begrip hebben voor de situatie waarin de jongeren verkeren.

Kenmerkend voor het project Afak is dat zowel de hulpverlener als de cliënt Marokkaans zijn. De jongeren zelf vinden dit niet zo belangrijk. Zeker de jongeren met praktische problemen maakt het niets uit of de hulpverlener Marokkaans of Nederlands is. In tien gevallen geven de jongeren aan dat het voor hen niets uit maakt of de mentor Marokkaans is. 'Helpen is helpen', verwoordde één van de jongeren zijn mening kort en krachtig.

In de acht gevallen dat de jongeren het wel een voordeel vinden dat de mentor zelf ook Marokkaans is, ligt de reden daarvoor vooral bij de contacten met de ouders en het begrip voor de situatie in een Marokkaans gezin. De hulpverleners begrijpen volgens hen beter wat hun problemen zijn. In twee gevallen geven de jongeren aan makkelijker te kunnen praten in het Arabisch/Berbers. Ook in de contacten met de ouders bleek het beheersen van Berbers en/of Arabisch een belangrijk voordeel. In zeven gevallen hebben de mentoren van Afak ook met de ouders gesproken. In vijf gevallen vonden de jongeren dat prima. Het contact met de ouders had bijgedragen aan het oplossen van de problematiek. Eén jongere vond het contact met zijn ouders niet zo leuk. Het ging hierbij om een jongen die ter preventie met Afak sprak. In één geval vond de jongere het geen punt, maar zag er ook niet het nut van in.

In twee gevallen is doorverwezen naar een andere instantie. Dit betreft een doorverwijzing naar een arbeidsbureau en naar een school. In beide gevallen oordelen de jongeren positief over de wijze waarop deze doorverwijzing verlopen is. De doorverwijzing heeft duidelijk bijgedragen aan de oplossing van de problemen waarin de jongeren verkeerden.

De overwegend positieve oordelen over de wijze van hulpverlening worden bevestigd in de **effecten van de hulpverlening** die de geïnterviewden stellen te ondervinden.

Voor wat betreft de gedragsproblemen zijn de jongeren die in aanraking zijn geweest met de politie bijvoorbeeld niet meer 'op het foute pad' teruggekeerd. Diezelfde jongeren geven ook aan nu met betere vrienden om te gaan. Ook de jongeren die gedragsproblemen op school hadden, zeggen zich nu beter te gedragen.

Alle jongeren die praktische problemen hadden, geven aan dat het probleem overwonnen is.

In totaal veertien jongeren geven aan dat de situatie veel beter is dan bij

aanmelding bij Afak. Twee menen dat het iets beter is dan toen en nog eens twee vinden dat de situatie hetzelfde is gebleven. Dit zijn overigens de jongeren die 'preventief' benaderd zijn door Afak.

Opvallend is dat met name de jongeren met gedragsproblemen hun situatie veel positiever duiden dan in de dossiers wordt aangegeven. Waar in de dossiers het functioneringsniveau vaak niet is veranderd, geven de jongeren wel aan dat het veel beter gaat. Dit geldt met name voor de jongeren die in aanraking zijn geweest met de politie. Overigens bevestigen de gesprekken met de ouders dat de jongeren niet recidiveerden.

Het oordeel van de ouders

Er is gesproken met zes ouders en één oudere zus. Alle ouders zijn in contact geweest met Afak. In twee gevallen ging het daarbij om praktische problemen en zijn 1 à 2 gesprekken geweest. In vier gevallen ging het om gedragsproblemen. In dat geval werd er vaker met de ouders gesproken. Hoewel de formele gesprekken zich beperkten tot maximaal vijf, geven drie ouders aan daarnaast ook regelmatig contact te hebben gehad; telefonisch, na moskee-bezoek of bij USMA, de Marokkaanse sportvereniging.

De problemen waarmee hun kinderen kampen variëren sterk; op zoek naar een andere school, contacten met de politie, gedragsproblemen op school, verkeerde vrienden. Anders dan bij de jongeren bleef bij de ouders het gesprek sterker beperkt tot het probleem waarmee de jongeren Afak binnenkwamen. Daarnaast werd in een drietal gevallen aandacht besteed aan de situatie thuis.

Alle ouders geven aan het contact met Afak zinvol te vinden. Eén van hen merkt daarbij echter op dat Afak niet echt kon helpen. Het ging hierbij om een probleem met een leerkracht die te weinig aandacht zou besteden aan het kind. Afak blijkt in de ogen van de ouders dan ook de instelling die in zes van de zeven gevallen het meeste geholpen heeft. In twee gevallen is daar hulp van een tweede instantie bij betrokken.

Alleen in de gevallen (2) waarin de ouder met praktische problemen bij Afak is gekomen, is de ouder niet anders gaan optreden in de richting van het kind. In de andere gevallen is dit wel het geval geweest. Als veranderingen worden aangegeven dat men beter is gaan luisteren (2), strenger is gaan optreden (3) of juist minder streng (1), meer toezicht houdt op het kind (2) en ten slotte dat men trotser is op de zoon. In de richting van andere kinderen (hun broers of zussen) heeft het contact met Afak meestal geen gevolg gehad.

De ouders hebben over het algemeen de indruk dat het nu beter gaat met het kind. Vier ouders vinden dat het veel beter gaat, twee geven aan dat het iets beter gaat en één meent dat het nog steeds hetzelfde gaat. Dit is het geval waarbij door de ouder geconstateerd werd dat Afak niet echt kon helpen.

De verbeteringen zijn uiteenlopend en meestal meervoudig:

- het gaat op school beter (3 maal);
- de jongere heeft geen politiecontacten meer (3 maal);
- de jongere gaat niet meer om met foute vrienden (2 maal);
- de praktische problemen van de jongere zijn opgelost (2 maal);
- de jongere heeft een goede vrije tijdsbesteding gevonden (1 maal).

De manier waarop Afak helpt wordt over het algemeen goed bevonden. 'Er zijn goede afspraken gemaakt', 'de mentoren van Afak vormen een goed voorbeeld voor de jongeren', 'men blijft geïnteresseerd', zijn een paar uitspraken waarmee de hulpverlening wordt beoordeeld. In een geval meende de vader dat de hulpverlening te vroeg was beëindigd. Hierbij ging het om een praktisch probleem dat nog niet was opgelost.

De ouders vinden het relatief vaker belangrijk dan de jongeren dat de hulpverleners

Marokkaans zijn. Vijf ouders geven aan dat zij de Marokkaanse afkomst een voordeel vinden. De reden hiervoor is met name de taal. Daarnaast wordt een goed begrip van de situatie in een Marokkaans gezin op prijs gesteld. Twee ouders (van jongeren met praktische problemen) gaven aan dat het hen niet uitmaakt.

Het oordeel van de netwerkinstellingen

De netwerkinstellingen betreffen scholen (9), het Psychologisch Pedagogisch Instituut (PPI) (2) en één leerplichtambtenaar (1). Verreweg het grootste deel van de contactpersonen (9) is niet betrokken geweest bij de hulpverlening rond de specifieke problemen. Zeven van de respondenten heeft geen zicht op de hulpverleningsactiviteiten van Afak en nog eens vier geven aan Afak niet te kennen⁴⁴. Dit betekent dat het oordeel over Afak als zodanig wel een erg smalle basis krijgt. Negen respondenten hebben wel zicht op het huidige functioneren van de jongere. Hiervan geven zeven aan dat het nu goed gaat. Vijf contactpersonen stellen dat de problemen sterk zijn afgenomen na de hulpverlening, twee menen dat het iets is afgenomen en twee hebben daar geen zicht op omdat zij de jongere voor de hulpverlening niet kenden. In die gevallen ging het om jongeren die van school zijn veranderd.

5.4 Conclusies

Uit de gehouden interviews met en over jongeren zijn de volgende conclusies te trekken.

- Slechts in een minderheid van de gevallen (7) zijn de ouders bij de hulpverlening betrokken.
- De geïnterviewde netwerkinstellingen hebben zeer weinig zicht op de wijze van hulpverlening aan de jongeren die in het onderzoek betrokken zijn.
- Zowel jongeren als ouders zijn overwegend tevreden over de wijze van hulpverlening door Afak. Dit geldt met name voor jongeren die met praktische problemen of gedragsproblemen bij Afak terecht zijn gekomen. Daar waar signalering/preventie als problematiek werd opgegeven, waren de betreffende jongeren minder enthousiast over het nut van de hulpverlening door Afak.
- De categoriale werkwijze van Afak blijkt vooral positief gewaardeerd te worden door ouders van jongeren met gedragsproblemen. Ongeveer 40% van de geïnterviewde jongeren ziet eveneens voordelen aan een categoriale werkwijze. Als belangrijkste voordelen worden genoemd dat de mentoren de situatie in Marokkaanse gezinnen goed begrijpen en dat zij dezelfde taal spreken.
- Ook het beeld van de effecten van de hulpverlening is overwegend positief, met name daar waar het jongeren met praktische problemen en gedragsproblemen betreft.

Zowel jongeren als de geïnterviewde ouders en netwerkinstellingen signaleren (duidelijke) verbeteringen in hun functioneren.

Opvallend, maar niet verrassend, hierbij is dat de jongeren over zichzelf gemiddeld gezien een positiever beeld geven dan de dossiers van de mentoren.

---

44 Het betreft hier mentoren van scholen waar jongeren naar toe zijn gegaan nadat ze problemen op hun vorige school hadden. De medewerkers van Afak hebben wel contact gehad met de 'oude' school. Aangezien we een beeld wilden krijgen van hoe de betreffende jongeren nu functioneren hebben we gekozen om de 'nieuwe' school te benaderen.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Resultaten

De centrale vraag die zich na bijna drie jaar laat stellen is vanzelfsprekend of de resultaten van Afak de continuering van het project rechtvaardigen. Derhalve wordt in dit hoofdstuk eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten van Afak. Daarbij worden de volgende drie aspecten in beschouwing genomen:

- het bereik van de doelgroep;
- de effecten van de hulpverlening;
- de positie die Afak zich verworven heeft.

Bereik van de doelgroep

Als doel is vastgesteld dat het project ongeveer 100 jongeren per jaar zou helpen. Dit is ruimschoots gehaald: in de eerste 7 maanden zijn 99 jongeren ingestroomd; in de volgende 12 maanden 165 jongeren en in de laatste 11 maanden (tot 1 april 1995) 97 jongeren.

Hierbij dient te worden aangetekend dat de instroom gedurende het eerste projectjaar mede zo groot was door het niet streng genoeg bewaken van de criteria die vooraf aan de doelgroep zijn gesteld. Met name de leeftijdsgrenzen werden erg soepel gehanteerd. In het tweede projectjaar trad hierin verbetering op, maar in het derde projectjaar zijn weer teveel jongeren van 18 jaar en ouder geholpen. Bovendien is naast hulpverlening aan de doelgroep ingegaan op hulpvragen van volwassen Marokkanen. In de praktijk bleek dat er veel Marokkaanse ouders met vragen over de opvoeding van hun kind(eren) op het projectkantoor langskwamen. Na het eerste projectjaar zijn hiervoor gedeeltelijke oplossingen gevonden door voorlichtingsavonden te organiseren voor volwassenen en praktische hulp buiten het project om te bieden.

Effecten van de aanpak

Alleen ten aanzien van de jongeren die in het derde jaar cliënt zijn geweest van Afak is onderzoek gedaan naar de effecten die de hulpverlening van Afak heeft gehad. Hiertoe zijn verschillende informatiebronnen gebruikt.

In de eerste plaats kan op grond van het registratiesysteem worden vastgesteld dat bij ruim 1/3 deel van de cliënten de hulpverlening wordt beëindigd omdat de problemen grotendeels zijn opgelost. Daar staat tegenover dat in 12% van de gevallen de hulpverlening beëindigd is omdat de jongere niet gemotiveerd is. In de andere helft van de gevallen bieden de redenen van de beëindiging van hulpverlening (doorverwijzing 35%, overige redenen 17%) geen aanwijzing voor de effectiviteit van de hulpverlening.

In de tweede plaats laat het registratiesysteem zien dat:

- van de 25 jongeren die problemen hadden met hun vader er na de hulpverlening bij 50% een verbetering in de situatie wordt geconstateerd;
- van de 29 jongeren die problemen hadden op school er na de hulpverlening bij 31% een verbetering in de situatie wordt geconstateerd;
- van de 19 jongeren die problemen hadden met vrijetijdsbesteding er na de hulp-

- verlening bij 37% een verbetering in de situatie wordt geconstateerd;
- van de 24 jongeren die problemen hadden met politie/justitie er na de hulpverlening bij 33% een verbetering wordt geconstateerd;
- slechts in een enkel geval een verslechtering op één van de gebieden te constateren viel.

Op zich zijn dit redelijke succespercentages, maar er kan natuurlijk tegenin worden gebracht dat deze percentages niet van onafhankelijke informatiebronnen - namelijk de mentoren zelf - afkomstig zijn.

Het beeld dat het aanbod redelijk succesvol is, wordt echter ondersteund door onderzoek onder 18 jongeren dat door de onderzoekers zelf is ingesteld.

Zowel van de onderzochte jongeren als de ouders (voorzover die in het hulpverleningsproces zijn betrokken) van deze jongeren was het merendeel van mening dat de hulpverlening zinvol was geweest en er verbetering in de situatie was opgetreden.

Door de geïnterviewde netwerkinstellingen die zicht hadden op het functioneren van 9 van de 18 jongeren werd in 5 gevallen gesteld dat de problemen sterk zijn afgenomen na de hulpverlening en in 2 gevallen dat de problemen iets zijn afgenomen. Voor de andere 2 gevallen geldt dat de betreffende instelling de situatie voor de hulpverlening niet kende.

Positie Afak

Een laatste aspect dat bij de beslissing omtrent continuering van Afak dient te worden meegenomen zijn de samenwerkingsrelaties die met andere relevante organisaties zijn opgebouwd. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het oordeel van de 'buitenwacht' over Afak een sterk wisselend karakter heeft. Naast de Marokkaanse gemeenschap hebben het politiebureau Lodewijk van Deysel en enkele scholen een goede samenwerkingsrelatie met Afak en daaraan gekoppeld een positief oordeel over Afak. Daar staat tegenover dat de meeste organisaties die in het tweede projectjaar negatieve ervaringen in de samenwerking met Afak hebben opgedaan hun mening over Afak niet of nauwelijks in positieve zin hebben bijgesteld.

Dat neemt niet weg dat ook deze instellingen evenals de instellingen die wel een goede samenwerkingsrelatie met Afak hebben van mening zijn dat Afak (in potentie) een meerwaarde heeft ten opzichte van de reguliere jeugdhulpverlening.

Aanbeveling

Op grond van de conclusies ten aanzien van de belangrijkste resultaten die Afak heeft bereikt, doen wij dan ook de aanbeveling dat het project wordt gecontinueerd.

In paragraaf 6.4 geven we aan op welke wijze Afak naar onze mening gecontinueerd kan worden.

6.2 Het functioneren van Afak

Samenstelling team

Het team bestond uit één coördinator en vier mentoren. Bij de start van het project is expliciet gekozen voor medewerkers met een Marokkaanse achtergrond. De medewerkers hadden relatief weinig ervaring met hun taken. De voordelen waren echter evident: doordat de medewerkers dezelfde achtergrond hebben als cliënten kennen ze de cultuur, begrijpen ze de religie, hebben ze een makkelijker ingang bij de ouders en weten ze hoe ze zich in bepaalde situaties moeten gedragen. Daarbij kwam nog een voordeel: de zeer grote betrokkenheid die de medewerkers aan de dag legden.

In het begin werd met vier mannelijke mentoren gewerkt. Na het eerste projectjaar is één van hen vervangen door een vrouwelijke mentor. Dit bleek in een behoefte te voorzien: het aantal aangemelde meisjes is gestaag toegenomen gedurende de onderzoeksperiode. Een ander voordeel was dat de moeders van cliënten makkelijker bereikt konden worden om hen bij de hulpverlening te betrekken.

Uit de interviews met jongeren en hun ouders komt naar voren dat het feit dat de hulpverlener Marokkaans is in een aantal gevallen als een duidelijk voordeel wordt beschouwd met name waar het jongeren met gedragsproblemen betreft.

Belangrijkste argumenten daarvoor zijn dat de mentoren de situatie in Marokkaanse gezinnen goed begrijpen en dat zij dezelfde taal spreken.

Aan de andere kant kan worden geconstateerd dat de puur Marokkaanse samenstelling van Afak in de samenwerking met andere organisaties een nadeel is gebleken. Hoewel het door geen van de respondenten expliciet is gezegd, zijn wij van mening dat samenwerkingsproblemen tussen Afak en andere organisaties ten dele zijn terug te voeren op cultuurverschillen tussen Afak en overheersend 'witte' organisaties. De medewerkers voelen zich vaak niet serieus genomen. Een ander verschil is, zo zeggen de Marokkaanse medewerkers, dat in de Nederlandse samenleving schriftelijke stukken zo een belangrijke rol spelen.

Aanbeveling

Het is zeker zinvol om een zekere vorm van categoriale hulpverlening te handhaven; met andere woorden om in bepaalde gevallen Marokkaanse jongeren door Marokkaanse hulpverleners te laten begeleiden.

Een puur Marokkaanse samenstelling van een hulpverleningsteam is echter niet aan te bevelen. Er moet worden gestreefd naar hulpverleningsorganisaties die in hun samenstelling een afspiegeling vormen van de samenstelling van de bevolking.

Ondersteuning

De deskundigheidsbevordering van de projectmedewerkers heeft achteraf gezien een te vrijblijvend karakter gehad. Terwijl het oorspronkelijk de bedoeling was, dat de mentoren een relevante opleiding zouden volgen, hebben slechts twee mentoren gedurende de hele onderzoeksperiode een opleiding gevolgd.

De ondersteuning van het project heeft te wensen overgelaten. Enerzijds heeft het SaC hieraan onvoldoende invulling gegeven. Anderzijds heeft de projectcoördinator onvoldoende duidelijk gemaakt dat er - en waaruit die - behoefte aan ondersteuning bestond. In het derde projectjaar hebben de medewerkers wel veel steun ondervonden van de staffunctionaris van het SaC, die de procedurele kant voor zijn rekening nam en die later ingezet werd als waarnemend (part-time) coördinator.

Aanbeveling

Ook bij continuering van het project dient voldoende ondersteuning en deskundigheidsbevordering van de medewerkers een belangrijk punt van aandacht te zijn.

Instream

De politie neemt de meeste meldingen voor zijn rekening. Ook scholen zorgen voor een aanzienlijk deel van de meldingen. Verder komt het regelmatig voor dat een jongere zichzelf bij het project aanmeldt. De meest voorkomende reden om een jongere aan te melden is dan ook contacten met politie/justitie. Een andere reden is spijbelgedrag en gebrek aan motivatie op school. Ook problemen in de relationele omgeving en gedragsproblemen in algemene zin zijn meerdere malen redenen voor aanmelding.

De laatste projectperiode is een daling te constateren in het aantal meldingen door de politie. De verklaring hiervoor is dat er minder jongeren worden aangehouden die binnen de instroomcriteria van Afak passen, dat er meer mogelijkheden zijn gekomen om de jongeren te plaatsen en dat bij één van de politiebureaus minder goede ervaringen met Afak bestaan.

Ten aanzien van de basisscholen heeft het project een wisselend beleid gevoerd. In het derde jaar is er nauwelijks aandacht op deze groep aanmelders gericht. Er bestaan voornemens om dit in de toekomst weer wel te doen.

Het merendeel van de meldende instanties die in het derde projectjaar geïnterviewd zijn, heeft minder vaak dan of even vaak contact gehad met Afak als in voorgaande jaren. De reden om minder vaak contact te hebben, is meestal: slechte ervaringen in het verleden. Het lijkt erop dat de verbeteringen die sinds de tweede tussenrapportage zijn doorgevoerd, te laat gekomen zijn om het imago van Afak positief te beïnvloeden.

Bij de meldingen doen zich volgens de meeste instellingen nog steeds knelpunten voor. Als belangrijkste punt van kritiek wordt genoemd dat de mentoren te weinig moeite doen als een aangemelde jongere een weigerachtige houding vertoont ten opzichte van de hulpverlening van Afak.

Aanbeveling

Het is van belang dat indien een aangemelde jongere een weigerachtige houding ten opzichte van Afak vertoont⁴⁵ door de mentoren al het nodige wordt gedaan om de jongere toch te motiveren. Als dit uiteindelijk toch niet lukt, moet de betreffende meldende instantie goed geïnformeerd worden over de redenen die aan het niet in behandeling kunnen nemen van de jongere ten grondslag liggen.

Aard van het aanbod

Het grootste deel van de (hulpverlenings)contacten betreft 'informatie en advies' en 'begeleiding'. De categorie 'informatie en advies' is het laatste jaar toegenomen, terwijl het aantal contacten waarin begeleiding plaats vindt is afgenomen. De

---

⁴⁵ Het gaat vooral om jongeren die door een ander worden aangemeld, maar zelf niet vinden dat ze een hulpvraag hebben.

projectmedewerkers stellen dat met name de vragen om ondersteuning bij het invullen van formulieren toeneemt. Dit behoeft ons inziens niet tot de taken van het project (maar is een taak van de Sociaal Raadslieden, het Maatschappelijk Werk en de stadsdeelbalie).

Het lijkt er op dat de problematiek van het cliëntenbestand het laatste jaar wat lichter is geworden dan de voorgaande perioden. Gecombineerd met de dalende instroom is dit een punt van aandacht.

Aanbeveling

Bij continuering van het project is het zinvol om opnieuw een heldere afbakening van de doelgroep en de soorten hulpvragen die in begeleiding genomen worden op te stellen. Het project is naar onze mening niet bedoeld om steun te geven bij het invullen van formulieren. Er dient vastgehouden te worden aan het geven van secundaire preventie en niet aan primaire preventie.

Werkwijze project

Voor de methodiek zijn naast de categoriale aanpak, die eerder al besproken is, onder meer de volgende belangrijke uitgangspunten geformuleerd:

- vindplaatsgericht werken;
- laagdrempeligheid;
- het betrekken van de ouders bij de hulpverlening.

Aan de eerste twee punten wordt in de praktijk zeker tegemoet gekomen, zij het dat de vindplaatsgerichte werkwijze halverwege het tweede projectjaar beperkt is tot scholen. Ten aanzien van het derde uitgangspunt blijkt met name in het derde projectjaar dat ouders niet bij de hulpverlening worden ingeschakeld als de cliënt dat niet wilde; terwijl de driehoek 'hulpverlener-ouders-jongere' een belangrijk kenmerk van de methodiek zou zijn. Verder bekeken zou moeten worden welke overwegingen gehanteerd zijn om ouders niet bij de hulpverlening te betrekken. Tenslotte kan de conclusie worden getrokken dat de methodiek die reeds voor aanvang van het project in hoofdlijnen is beschreven, door het project niet of nauwelijks verder geëxpliciteerd is. Mede met het oog hierop is DSP gevraagd aanvullend onderzoek te doen naar de methodiek van Afak op basis van door de mentoren ingevulde protocollen.

Aanbeveling

Als de analyse van de protocollen gereed is, dient bekeken te worden welke elementen uit de werkwijze gecontinueerd en welke (verder) ontwikkeld dienen te worden.

Externe contacten

Het onderhouden van de contacten met aanmelders en instellingen waarheen doorverwezen kon worden, verliep niet altijd even soepel. Na een initieel bezoek aan deze instellingen om het project voor te stellen, zijn de contacten met sommige instellingen over en weer enigszins verwaterd. Bij Afak was de aandacht meer op het interne functioneren gericht en minder op de externe contacten en de presentatie naar buiten. Voorts bleek de neiging te bestaan om relatief veel contact te onderhouden met instellingen waarmee de samenwerking al goed verliep, terwijl er relatief weinig aandacht werd besteed aan instellingen waarmee het contact wat

moeizamer verliep. Dit alles leidde tot kritische geluiden bij een aantal instellingen. Van de zijde van deze instellingen werd overigens ook weinig ondernomen om de contacten beter te onderhouden.

Toen dit probleem gesignaleerd werd, zijn de betreffende instellingen bezocht om de kritiekpunten te bespreken. Bovendien is een aantal wijzigingen doorgevoerd in de werkwijze van Afak om de samenwerking met bepaalde organisaties te verbeteren. Deze inspanningen van Afak hebben de negatieve beeldvorming bij de betreffende instelling echter niet of nauwelijks beïnvloed. De les die hieruit geleerd kan worden is dat in contacten met andere organisaties van meet af aan zorgvuldig te werk moet worden gegaan. Met het oog hierop worden de volgende aanbevelingen gedaan.

Aanbeveling

Het is van belang om ook in de toekomst frequent contact te onderhouden met relevante instellingen - ook los van cliënten aan wie hulp wordt verleend. Mocht het contact met een bepaalde instelling wat stroever verlopen, dan dient juist extra aandacht aan dat contact besteed te worden.

Bovendien wordt aanbevolen het contact met de relevante instellingen blijvend te laten verlopen via één of twee vaste contactpersonen van beide partijen.

Terugkoppeling

De terugkoppeling verliep in het begin niet volgens een standaardprocedure. De meeste medewerkers koppelden telefonisch terug. De gevestigde instellingen bleken schriftelijke terugkoppeling verwacht te hebben of dit meer op prijs te stellen. Derhalve kwam er na enige tijd kritiek van sommige instellingen dat de terugrapportage onvoldoende was. In reactie hierop zijn door Afak standaardformulieren in gebruik genomen, zodat de terugrapportage sindsdien meer gestructureerd verloopt. De standaardformulieren worden echter niet door alle medewerkers even consequent gebruikt.

Aanbeveling

Een standaardprocedure voor terugkoppeling dient in de toekomst een punt van aandacht te blijven.

6.3 Organisatorische aspecten

Stuurgroep

Voor de aansturing van het project is een stuurgroep samengesteld uit vertegenwoordigers van zes samenwerkende instellingen.

Achteraf kan worden geconstateerd dat aansturing door zes organisaties geen gelukkige constructie was. Het feit dat het in een stuurgroep om vertegenwoordigers van directieniveau gaat, maakte de groep bij dit aantal deelnemers te zwaar om frequent bijeen te kunnen komen en te log om slagvaardig besluiten te kunnen nemen.

Een omissie was dat er bij aanvang van het project in de stuurgroep niet op het maken van werkafspraken is toegezien. Zo kon het gebeuren dat er in het eerste projectjaar bij de instellingen geen plaatsen gereserveerd waren waar Afak gebruik van kon maken. Cliënten die Afak wilde doorverwijzen kwamen zodoende op de

wachtlijst, hetgeen haaks stond op de doelstelling kortdurende hulp te verlenen. Doordat het SOJA medio 1993 de regie en het secretariaat van de stuurgroep op zich nam, is het functioneren van dit orgaan verbeterd. Een verdere verbetering was het afvaardigen van een klein comité uit het midden van de stuurgroep, medio 1994. Dit comité kreeg mandaat om binnen het kader van het werkplan beslissingen te nemen. Hiermee werden ondermeer de slagvaardigheid verbeterd en het zicht op het functioneren van het project vergroot. De mogelijkheden tot sturing zijn zo aanmerkelijk verbeterd. De stuurgroep functioneerde zodoende pas in het derde projectjaar goed.

Locatie en faciliteiten

De vestigingsplaats van het project (boven een moskee, in een schoolgebouw waar veel Marokkaanse nieuwkomers schoolgaan en waar de Marokkaanse gemeenschap gebruik van maakt voor buurtactiviteiten) was met name in het begin zeer gunstig in verband met de laagdrempeligheid. Na het eerste projectjaar werden echter ook de nadelen van die locatie duidelijk: meerdere keren liepen er mensen binnen met allerlei verzoeken die niets met de doelstelling of doelgroep van Afak te maken hadden.

De kantoorruimte bestond uit één groot vertrek. Gedurende de hele onderzoeksperiode is geconstateerd dat dit te weinig privacy bood om met cliënten te kunnen praten. De mentoren hadden bovendien grote moeite om zich er te concentreren bij hun overige werkzaamheden. Voor een dergelijk project is het essentieel om over diverse kamers te kunnen beschikken.

Aanbeveling

Er dient, binnen de regio Nieuw-West, gezocht te worden naar een andere locatie voor het project.

Registratiesysteem

Gedurende de hele onderzoeksperiode is het registratiesysteem een punt van zorg geweest. De belangrijkste klachten waren dat er voor de projectmedewerkers lastig mee bleek te werken, dat er per cliënt zeer veel gegevens ingevoerd moesten worden en dat de registratiegegevens (derhalve) niet voor sturing van het project gebruikt konden worden. Hoewel tijdens de onderzoeksperiode de nodige verbeteringen zijn aangebracht, zijn die klachten maar ten dele verholpen. De moeite om voor continuïteit te zorgen in de bezetting van de functie van administratieve kracht (die voor invoer van de registratiegegevens zorgde) deed hieraan weinig goeds.

Aanbeveling

Bekeken dient te worden of er een beter registratiesysteem bestaat. Wellicht kan gebruik gemaakt worden van het systeem dat Nieuwe Perspectieven gebruikt. In ieder geval dient er voor gezorgd te worden dat de belangrijkste gegevens in zo weinig mogelijk tijd kunnen worden vastgelegd. Het tussentijds uitdraaien en analyseren van de gegevens kan motiverend voor de mentoren werken om ook daadwerkelijk te blijven registreren.

6.4 Wijze van continuering

De Gemeente Amsterdam, de Stichting Nieuwe Perspectieven, het SaC en het Stadsdeel Osdorp hebben een plan opgesteld voor de implementatie van drie projecten op het gebied van preventie in Amsterdam regio Nieuw-West in de reguliere jeugdhulpverlening. Het betreft de volgende drie projecten: Nieuwe Perspectieven voor jongeren op achterstand, het Preventieproject Marokkaanse Jongeren Osdorp en Afak, het perspectiefproject.

Gezien de opgedane ervaringen in de afgelopen jaren met de vraag naar jeugdhulp in het huidige werkgebied van de projecten (regio Nieuw-West) wordt continuering van het aanbod binnen dit gebied verkozen. Deze keuze wordt ondersteund door demografische en politieke gegevens.

Het voorstel van de gemeente Amsterdam is om de drie projecten aan te haken bij het Sociaal-agogisch Centrum. Bij een verdere ontwikkeling rond de vormgeving van de Bureaus Jeugdzorg kan op termijn het aanbod gekoppeld worden aan deze ontwikkeling.

Aanbeveling

Het lijkt ons zeker zinvol om het project Afak te continueren op de wijze die de gemeente Amsterdam voorstelt. Naar onze mening is het heel positief dat de (relatief minder ervaren) projectmedewerkers in de toekomst kunnen profiteren van de opgebouwde kennis en ervaring van de andere projecten. De samenvoeging betekent voor Afak een duidelijke kwaliteitsimpuls door een professionelere werkwijze.

Voorwaarden waaronder eventuele continuering onzes inziens zou moeten geschieden, zijn:

- de sterke kanten van de benadering vanuit de eigen cultuur dienen gehandhaafd te worden;*
- er dient voldoende aandacht voor secundaire preventie te blijven; er dient opnieuw een heldere afbakening te worden gemaakt van de doelgroep en de soorten hulpvragen;*
- het is van belang om heldere afspraken over deskundigheidsbevordering ten behoeve van de medewerkers te maken;*
- nagegaan dient te worden of elementen uit de methodiek van Nieuwe Perspectieven gebruikt kunnen worden bij het preventieve deel;*
- er dient beter te worden omgegaan met aangemelde jongeren die een weigerachtige houding ten aanzien van hulpverlening door Afak vertonen.*

Bijlage 1: Instroom en uitstroom per maand

Tabel 14: Instroom per maand

Aantal cliënten	Abs.	%
April 1993	32	12
Mei 1993	15	6
Juni 1993	18	7
Juli 1993	2	1
Augustus 1993	5	2
September 1993	7	3
Oktober 1993	26	10
November 1993	18	7
December 1993	3	1
Januari 1994	20	8
Februari 1994	10	4
Maart 1994	11	4
April 1994	16	6
Mei 1994	10	4
Juni 1994	6	2
Juli 1994	5	2
Augustus 1994	0	0
September 1994	4	2
Oktober 1994	7	3
November 1994	20	8
December 1994	4	2
Januari 1995	9	3
Februari 1995	14	5
Totaal	262	100

Tabel 15: Uitstroom per maand

Aantal cliënten	Abs.	%
April 1994	16	15
Mei 1994	10	9
Juni 1994	6	6
Juli 1994	5	5
Augustus 1994	0	0
September 1994	4	4
Oktober 1994	7	7
November 1994	20	19
December 1994	4	4
Januari 1995	9	8
Februari 1995	14	13
Totaal	107	100

Bijlage 2: Samenstelling begeleidingscommissie

De heer A. Daane - Gemeente Amsterdam, MGZ (voorzitter)
De heer C. Jansen - Gemeente Amsterdam, ABJZ
De heer S. Lhaiba - Gemeente Amsterdam, Bureau Strategisch Minderhedenbeleid
Mevrouw M. Wong - Ministerie van Binnenlandse Zaken
De heer L. Tiel - Stichting Agogisch Centrum (SAC), Amsterdam
De heer A. Abaida - Stedelijke Marokkaanse Raad, Amsterdam
De heer F. Berkholz - Stadsdeel Geuzenveld/Slotermeer
Mevrouw C. Kester - Stadsdeel Slotervaart/Overtoomse Veld
Mevrouw M. Lodders - Stadsdeel Osdorp
De heer M. Jadroun/J. Brouwer - Afak, het Perspectiefproject

Het secretariaat van de begeleidingscommissie werd gevoerd door bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP), Amsterdam.